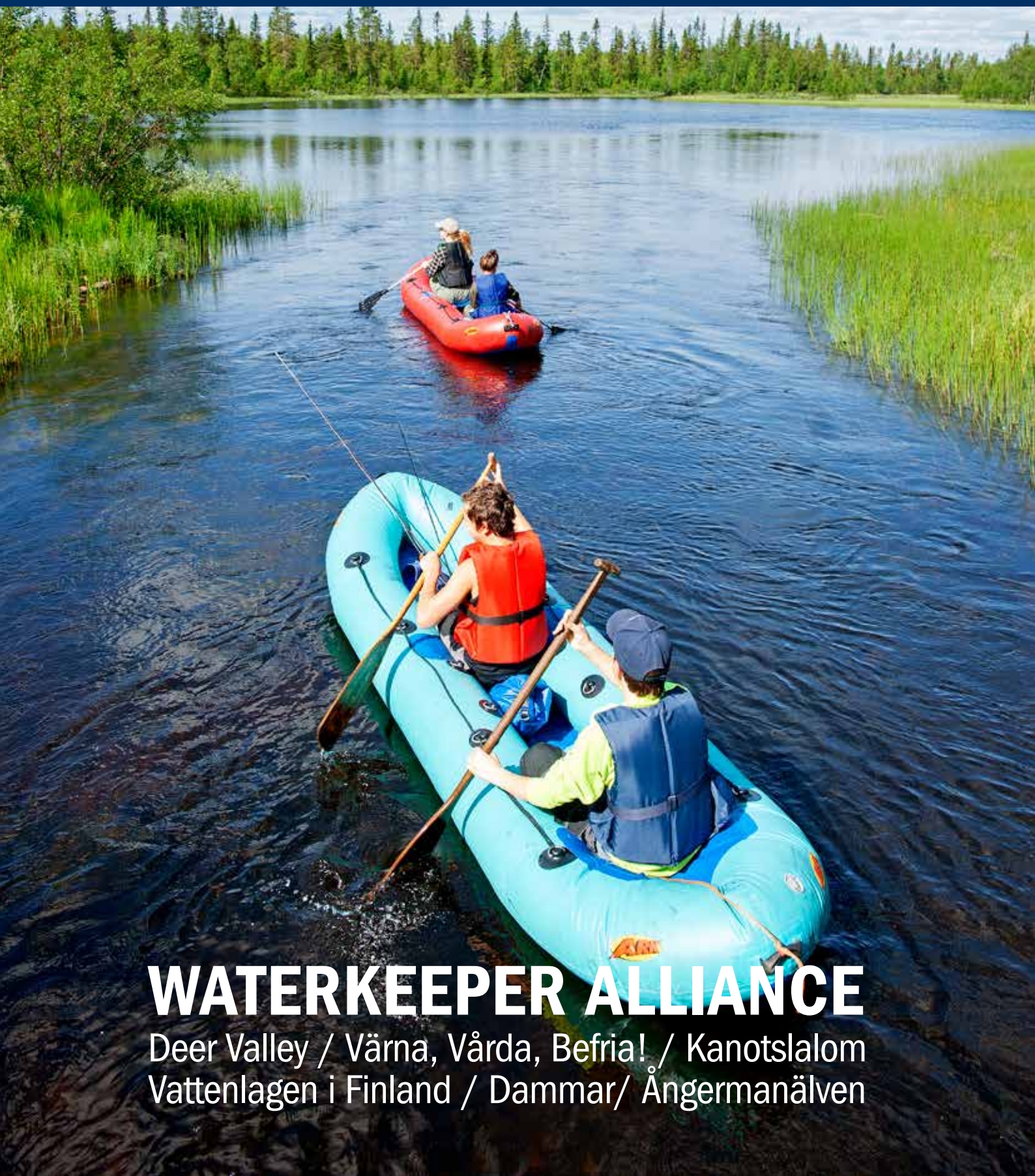

www.alvraddarna.se

ÄLVRÄDDAREN 2018

STRÖMMANDE VATTEN – LEVANDE LANDSKAP

WATERKEEPER ALLIANCE

Deer Valley / Värna, Vårda, Befria! / Kanotslalom
Vattenlagen i Finland / Dammar/ Ångermanälven

ÄLVRÄDDAREN 2018

INNEHÅLL

- 3 LEDARE:**
Christer Borg
- 6 VI MINNS LARS NORMAN**
- 7 INBJUDAN TILL ÄLVRÄDDARNAS ÅRSMÖTE 2018**
- 8 KONFERENS I DEER VALLEY**
Christer Borg
- 9 VÄRNA, VÅRDA, BEFRIA!**
– strategimöte kring Älvräddarnas utveckling
- 10 VATTENLAGEN – ETT VANDRINGSHINDER**
Markku Marttinen
- 14 "MIN Å"**
Bengt Tegnér
- 15 PRODUKTER FRÅN ÄLVRÄDDARNA**
- 16 WATERKEEPER ALLIANCE**
Marc Yaggi
- 20 KANOTSLALOM LYFTER FORSARNAS VÄRDE**
Soizick och Bo-Marcus Lidström
- 24 ETT GLOBALT PERSPEKTIV PÅ DAMMAR**
Marc Yaggi
- 30 ÅNGERMANÄLVENS HISTORIA OCH FRAMTID**
Lennart Norström
- 35 SPONSORANDE FÖRETAG**

Foto: Magnus Ström, www.magnusstrom.se

ÄLVRÄDDAREN utges av Älvräddarnas Samorganisation med ett nummer årligen. Manuskript, debattinlägg, brev etc är mycket välkomna. Foton, kartor och illustrationer är synnerligen önskvärda

Medlemskap

Enskild medlem: 200:-/år
Enskild medlem + gåvopaket: 350:-/år
Famijmedlemskap: 250:-/år
Famijmedlemskap + gåvopaket: 400:-/år
Stödjande organisation: 300:-/år

Ordna ditt medlemskap via autogiro med blanketten som följer med tidningen eller läs mer här:
<http://www.alvraddarna.se/medlem/>

Sätt in pengar på vårt plusgiro 73 65 73 - 7.

Glöm inte att ange namn, postadress, telefon och e-postadress så att vi kan skicka meddelanden och vår alltid lika högtintressanta Älvräddaren till dig!

Gåvopaket

Gåvopaket innebär att du stödjer oss med ett lite större belopp. Du får då ett 14-delars Förstaförbandskitt och en dekal. Dessutom kommer vi att under året via de företag och sponsorer som stödjer Älvräddarnas arbete att kunna erbjuda en och annan förmån vilket vi återkommer med i speciella utskick.

Sponsoring

Kontaktperson:
Micke Färlin
micke.farlin@alvraddarna.se
073-274 87 44

Donera

Vi är tacksamma för alla donationer, stora som små!
Älvräddarna har även SWISH 123 471 82 43

Redaktion

Esa Fahlén
Allmogeplatsen 35A
724 80 Västerås
070-250 23 36
esa.fahlen@alvraddarna.se

Huvudadress

Älvräddarnas Samorganisation
Kläppvägen 2B
880 30 NÄSÅKER
0622-300 95, 0706-84 74 31
www.alvraddarna.se

Ordförande

Per Persson Eckerström
Jasmingatan 25B
441 56 Alingsås
0739-44 81 68
per.eckerstrom@alvraddarna.se

Medlemsregister

Älvräddarna Robertsfors
Stantorsgatan 6
91531 Robertsfors
070-305 22 58
medlem@alvraddarna.se

Grafisk design och produktion

Tomas Transten
08-10 30 25
tomas@grafiskahuset.se

Tryck
Åtta.45

STORT TACK till alla som bidragit med texter och bilder i Älvräddaren!

Ris och ros, vin och vatten

H EJ ALLA älvräddare, medlemmar och läsare! Nu är det dags att summera året som gått, och det är inte speciellt kul, i alla fall inte vad gäller inrikespolitiken kring vattenkraften.

Som ni vet har vi under många år haft miljöanpassning av vattenkraften som debatterat politiskt ämne. Ni som vill läsa in er lite mer på detta rekommenderas att titta i 2017 års Älvräddaren, förhoppningsvis har du den kvar, annars kan du beställa den från oss (meddela vår medlemsansvarige Jari Toivanen) eller så laddar du ner den från vår hemsida www.alvraddarna.se. I det numrets inledande artikel av mig hittar du hela förspelet till dramat som utspelats sedan dess.

Regeringen lade fram en remission av ett lagförslag under 2017, och de fick ett otroligt stort antal remissvar från organisationer, myndigheter och enskilda privatpersoner och företag. Efter det har de försökt att ta hänsyn till dessa synpunkter, som i olika grad förts fram av de fem partierna inom Energiöverenskommelsen. Det är Socialdemokraterna, Miljöpartiet, dvs. regeringen, och Moderaterna, Kristdemokraterna och Centern som ingått i denna politiska överenskommelse, som senaste året koncentrerat sig på vattenkraften och miljöanpassningen av den.

TYVÄRR HAR denna politiska kompromiss blivit vad jag vill kalla ett närmast totalt nederlag för miljön i våra strömmande vatten. Det stora trätoämnet sedan vi i Sverige för-

stod att vi måste miljöanpassa vattenkraften, inte bara för att nå våra nationella miljömål, som exempelvis Levande sjöar och vattendrag, utan också EU:s ramvattendirektiv, är hur mycket elsystemet tål av miljöanpassningar. Självklart innebär miljöanpassningar inom vattenkraften att produktionen minskar eftersom vatten som rinner som en minimitappning i det som ofta idag är torrfåror, men bör kallas naturfåror, eller vatten som rinner i fiskvägar, inte samtidigt kan rinna genom turbinerna. Det blir helt enkelt lite mindre produktion.

DE FÖRETAG som har de storskaliga anläggningarna i Sverige, ungefär 208 stycken, är framförallt Vattenfall, Statkraft, Fortum och Uniper (f.d. E.ON). Dessa har med enfaset hävdade att en fullskalig miljöanpassning av alla storskaliga skulle få ödesdigra konsekvenser, det har närmast liknats vid en systemkollaps. Andra mer modererade kritiker av en större miljöanpassning har istället pekat på utbyggnaden av annan förnybar elproduktion som främsta skäl till att behålla vattenkraften närmast helt intakt. De menar att behovet av reglerkraft kommer att öka i framtiden med mer vind- och solenergi i elsystemet. Dessa energikällor styr vi ju inte över i samma mån som annan elproduktion.

För att stärka denna syn på saken har Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med Energimyndigheten och senare också Svenska Kraftnät, tagit fram två rapporter. Den första handlar om en nationell

Christer Borg. Foto: Svanthe Harström

strategi för miljöanpassningen där man försökte jämföra äpplen och päron, dvs. elproduktion med biologiska värden. Alla huvudavrinningsområden delades upp i 6 kategorier, där kategori 1 i princip enligt strategin ska lämnas orörd, och kategori 6 ska ges möjlighet att fullt ut nå de biologiska miljömålen. I den andra rapporten som heter Relativ reglerförmåga, introducerade myndigheterna ett nytt begrepp som skulle ge vägledning runt vilka kraftverk som är viktigast för reglerförmågan, dvs. hålla elsystemet i balans.

BÅDA RAPPORTERNA dras med en del problem. I den första finns faktiskt inga tekniska underlag för att skydda de älvar som hamnar i kategori 1. I den andra rapporten om reglerförmåga kan enkelt visas att många av de kraftverk som där anses vara mest värdefulla i själva verket inte är så värdefulla som det påstås. Huvudproblemet i båda är att man utgår från att all vattenkraft är oundgänglig, hur ska man då få en vettig och realistisk verklighetsbild? Myndigheterna har också gjort misstaget att enbart titta på vattenkraften i det nationella systemet, när det i själva verket är en mycket komplex verklighet vi befinner oss i. Vi importerar och exporterar varje sekund, vi kan styra konsumtionen istället för att bara reglera med vattenkraft, och

kraftvärmeverk kan rent tekniskt ingå i regler-systemet. Detta som få exempel på mängder av alternativ, och att myndigheterna överhuvudtaget inte ser möjligheterna i teknikutveckling är inte bara beklämmande utan också farligt. Att bygga framtiden på felaktiga premisser kan få ödesdigra konsekvenser, och det är också oärligt mot medborgarna. De presenterar en statisk bild av systemet där utmaningarna i sig egentligen också innehåller lösningar på många delproblem, men detta låtsas man inte om i rapporterna. Slutsatsen är att rapporterna endast är framtagna för att skydda vattenkraften, och detta i första hand ur ett ekonomiskt perspektiv.

DE STORA FÖRETAGEN har alltså fått som de vill, då Energiöverenskommelsen uppenbarligen svalt rapporterna med hull och hår. Alltså ska elproduktionsförlusten hållas nere till max 1,5 TWh (av totalt 145 TWh produktion ett normalår, varav vattenkraften ger 66 TWh). Förutom att detta är en siffra som är överdriven; vårt elsystem kollapsar inte om förlusten blir 5 eller 10 TWh, eftersom miljöanpassningarna sker under en period av minst 20 år under vilken tid vi hinner bygga annan produktion och framförallt hinner utveckla andra sätt att reglera elnätet, så innebär "taket" också ett regelbrott mot hur vattendirektivet ska införas i Sverige. Införandet och miljöanpassningarna ska gå till på sådant sätt att de ansvariga myndigheterna, dvs. de fem vattenmyndigheterna, tittar i verkligheten på vilka problem vi har. Sedan ska man föreslå miljöåtgärder, till exempel minimitappningar och fiskvägar och därefter se vad detta ger, både i form av biologiska plusvärden, och elsystemtekniska minusvärden. Nu vänder man på kakan och sätter först ett tak, sedan ska miljöanpassningarna knökas in under detta tak, oavsett om vi egentligen behöver göra mer för att på allvar kunna kalla vattenkraftsproduktionen för hållbar. I överenskommelsen har sedan några partier i första hand tittat på att skydda den så kallade äganderätten, och ställt det begreppet

som viktigare än miljö. Detta gäller de småskaliga vattenkraftverken under 1,5 MW effekt, vilka alltid har svårt att få ihop verksamheterna ekonomiskt. Problemet är att de partier som för den agendan dels blandar ihop äganderätt och nyttjanderätt, dels inte förstår att äganderätten i vissa fall måste vika för miljöintressen.

Så vi har en situation där några partier försvarar de stora bolagens vinster, medan andra partier försvarar äganderätten på ett sätt som inte på minsta sätt tar hänsyn till allmänna miljöintressen, eller andra äganderättsintressen, som fiskerättsägarna, som får sin nyttjanderätt beskuren på grund av alla kraftverk och dammar.

Summasummarum innebär detta att det slutliga förslaget som de fem partierna kunde enas om innehåller mängder av skyddsregler för all vattenkraft. De stora ska möjligaste mån slippa miljöanpassa sina stora kraftverk, och de små, som bidrar med homeopatiska mängder elenergi och dessutom inte ingår i reglerresursen, blir kvar, fast med fiskvägar. Eftersom fiskvägar bara delvis och många gånger på ett dåligt sätt löser ett av många problem med dammar och vattenkraft, innebär det att denna kompromiss nära på är värdelös om vi ser vad som skulle kunna uppnåts om de minsta kraftverken istället avvecklats.

VARFÖR BLIR DE KVAR? Jo, "branschen" har lovat politiken att skapa en "vattenfond" där alla som ska miljöanpassas kan söka medel ur för sina kostnader. "Fonden" ska totalt bidra med 10 miljarder under 20 års tid. Men istället för att alla bidrar med pengar till den fond som nu etableras, är det bara de åtta största bolagen som bidrar. Därmed åsidosätter man en av huvudreglerna i både svensk och EU:s miljö rätt, principen att den som skadar miljö också är densamma som åtgärdar och minimerar skadorna, den så kallade PPP-principen, där PPP står för Polluter Pays Principle. Fonden gör det nu möjligt för de omkring 1 700 minsta att kunna vara kvar, när de istället med normala regler som gällt sedan 1998 när miljöbal-

ken infördes skulle varit tvungna att avveckla verksamheten av ekonomiska skäl och i linje med en normal marknadsekonomi. Därmed skulle de vara tvungna att ta bort vattenanläggningarna, som dammar och in- och utloppskanaler mm.

Att de stora bidrar med dessa 10 miljarder kan ju ses som "snällt", men riktigt så enkelt är det inte förstås. De får under samma 20 år som miljöanpassningarna ska pågå samtidigt en skattesänkning på sina fastigheter, vilket ger dem runt 40 miljarder i minskade kostnader. Med andra ord ger de tillbaka 25 procent av dessa pengar,

"Det innebär att de får rättskraft att vara kvar, vilket innebär att de dammar, som idag är relativt enkla att avveckla, efter lagens införande kommer att bli ett enormt problem för myndigheterna att bli av med. Vi i Älvräddarna anser att detta är en skandal utan like."

samtidigt som de anser sig vara i stort sett skyddade mot miljöanpassningar som kostar produktion i sina storskaliga anläggningar.

DET MEST pinsamma är att regeringen tillsammans med de övriga partierna i Energiöverenskommelsen också sagt att man ska använda exakt alla undantag som är möjliga när man inför vattendirektivet. De undantagen kan handla om att de vattenförekomster som har de storskaliga kraftanläggningarna inte ska nå god ekologisk status, och inte ens god ekologisk potential, utan kanske bara måttlig ekologisk potential, vilket i praktiken innebär att det kommer att se ut exakt likadant som idag i t.ex. Ångermanälven och Luleälven med fler älvar. Torrfårar, vansinniga flödesändringar och inga fiskvägar. Regeringen har till och med

sagt att man ska se över Havs- och vattenmyndighetens vägledningar och föreskrifter för att ytterligare skydda vattenkraften.

I lagförslaget ingår också att den rättspraxis som utvecklats sedan 2012, då mark- och miljööverdomstolen slog fast att privilegiebrev från 1700-talet och urminnes hävs inte är betrakta som ett miljöbalkstillstånd, nu ska tas bort. Detta permanentar inte bara de småskaliga kraftverken som idag inte har något tillstånd, utan också tusentals andra dammar. Dessa dammar utan elproduktion ingår inte i den "nationella plan" som hela lagförslaget vilar på. Det innebär att de får rättskraft att vara kvar, vilket innebär att de dammar, som idag är relativt enkla att avveckla, efter lagens införande kommer att bli ett enormt problem för myndigheterna att bli av med.

Vi i Älvräddarna anser att detta är en skandal utan like. Om det finns något land i EU som skulle kunna nå miljömålen i våra vattendrag och samtidigt också i slutändan ha ett helt förnybart system för elproduktion så är det Sverige. Vi har helt enkelt unika möjligheter att bli ledande inom både och, men nu ska den biologiska miljön slarvas bort på suboptimering av elproduktion. I och med det slarvar man också bort en lika unik chans att få landsbygden att leva igen med hjälp av naturturism, där det finns enorma potentialer. 11 miljarder i inkomster ser vi som potential om vattenkraften miljöanpassas på riktigt, men det struntar uppenbarligen politiken i, trots att landsbygdsfrågorna är heta.

MEN SJÄLVKLART ger vi oss inte, att ändra lagar kan gå fort, och givetvis ska vi fortsätta att framföra vår syn på saken. Vad vi ser är att vi uppenbarligen behöver knyta bättre kontakt med våra systrar och bröder i andra länder. Det finns miljöorganisationer som slåss för samma sak både inom EU och på andra ställen globalt. I denna nya anda har vi förra året gått med i Waterkeeper Alliance, om vilken du kan läsa mer om i årets Älvräddaren. Det är en global

Foto: Jonas Hagborg

organisation med fokus på vatten och när detta skrivs ser jag fram emot att återigen få träffa mängder av människor från jordens alla hörn som slåss för att stoppa dammar och vattenkraftsprojekt. I år är den årliga konferensen i Buffalo, USA, och går av stapeln 6-10 juni.

Vi har också knutit närmare kontakt med Finland, där jag fick framföra en presentation under ett riksdagsseminarium i Helsingfors den 20 april i år, anordnat av WWF Finland. Fler än 150 personer, och många av dem riksdagspolitiker, var åhörare, och internationellt erkända "älvräddare" deltog med presentationer, bland annat Bob Irving från American Rivers. I januari var jag i Amsterdam, inbjuden av företaget Patagonia, som ger en procent av sin omsättning varje år till fonden "One percent for the planet". Älvräddarna har vid två tillfällen fått finansiering av fonden, och i slutet av maj är jag som en av över 80 deltagare från andra miljöorganisationer i Europa inbjuden till en konferens i Kroatien, där vi ska dela med oss av våra erfarenheter av kampanjer och strategier för att stoppa eller avveckla dammar.

ETT ANNAT STEG i denna utveckling kring internationellt arbete var att jag tillsammans med Christina Lindhagen och Markus Lundgren från Sportfiskarna den 24 april besökte EU-kommissionen i Bryssel där vi under en timme fick leverera den rättmätiga kritik vi har mot det lagda lagförslaget kring vat-

tenkraften i Sverige. Vi har senare tillsammans med Naturskyddsföreningen, Sportfiskarna och WWF Världsnaturfonden skickat ett brev till kommissionen i Bryssel, där vi mer i detalj utvecklat vår kritik. I brevet hjälpte vi också EU-kommissionen med tolkningen av Sveriges svar på det motiverade brev som kommissionen skickade till Sveriges regering i januari och som Sverige senare svarade på. Det motiverade brevet är ett steg mot EU-domstolen i det överträdelseärende kring vattendirektivet som EU sedan många år tillbaka driver mot Sverige.

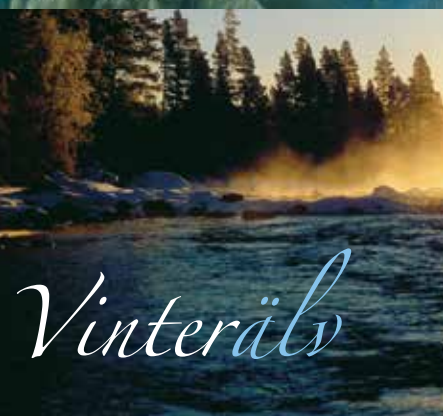
Vi kommer under året och framöver att stärka dessa band med andra organisationer både inom och utom EU, allt för att även på den nivån hjälpa till och skydda våra gemensamma rikedomar som vi har i form av strömmande vatten över hela jorden. Vi behöver ha kontroll på läget inom EU, då vi vet att näringslivet i hela Europa vill minska kraven i både art- och habitatdirektivet och vattendirektivet. Med anledning av det sistnämnda önskar jag att ni som läser dessa rader hjälper till i sommar. WWF EU kommer att lansera en kampanj som går ut på att inte öppna vattendirektivet för revision under nästa år. Håll utkik på vår hemsida eller Facebooksida under sommaren, så du inte missar att skriva på denna viktiga kampanj för att skydda våra vatten.

Med det önskar jag ett gott nytt älvräddarår!

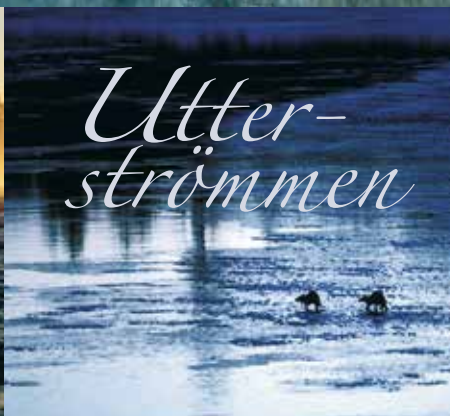

Vattnets magi

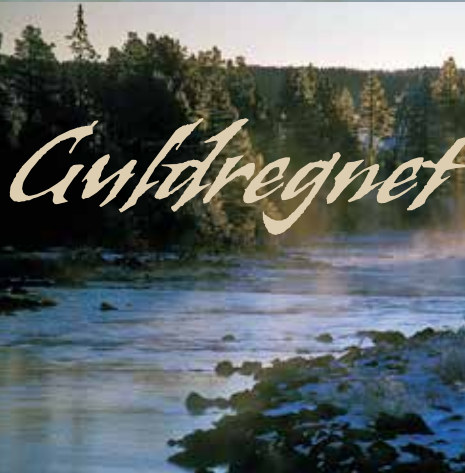
Vinterälv

Utter- strömmen

Vattnet är en vandrare

Giftregnet

Musslor berättar

Vi minns **LARS NORMAN**

I AUGUSTI 2017 nåddes vi av beskedet att älvräddaren Lars Norman gått ur tiden. Hans djupa och breda intresse för vatten och vattenmiljöer grundlades som för många andra av oss redan i barndomen. Han sprang som barn med metspö längs bäckarna i Sandviken-området, upptäckte, fiskade och levde med vattnet. Hans intressen bådade också för yrkesvalet. Han utbildade sig till Fiskerikonsulent, en utbildning i fiskeribiologi med stora inslag av praktisk hantering av fisk och fiskeri. Väl ute i yrkeslivet hamnade han på Laxforskningsinstitutet i Älvkarleby.

Där arbetade han med lax- och havsöringfrågor fram till 1990 när flytten gick till Östersund och Jämtland. Där arbetade han på Fiskenämnden vilken senare införlivades i Länsstyrelsen i Jämtlands län. I första hand arbetade Lars med fiskevårdsfrågor av olika slag men också med frågor kring vattenkraftutbyggnader och fiskodling. Han ägnade stort engagemang åt att undersöka möjligheterna att få dammen i Sölvbacka strömmar riven. Lars blev sedan Länsstyrelsen trogen fram till sin bortgång.

PÅ FRITIDEN ÄGNADE han sig åt fiske och friluftsliv. Framför allt flugfiske efter harr och öring samt pimpelfiske efter röding. Många var de resor han gjorde tillsammans med sin far till fiskevattnen i Tännäsområdet. Efter flytten till Jämtland fiskade han i Sölvbacka och i Ånnsjön. Allt eftersom åren gick blev Lars mer och mer intresserad av att förmedla kunskap om vattenmiljöer till andra. Han inledde ett samarbete med filmaren Kurt Skoog och länsstyrelsekollegan Peter Sjödin som slutade med TV-filmen Levande vatten. Den handlar om unika vattenmiljöer men också om mänsklig påverkan av olika slag, bland annat vattenkraftutbyggnad. Lars var sedan behjälplig med text och idéer i flera av Kurts filmer om vattenmiljöer av olika slag.

I SAMBAND MED utformningen av manus för Levande vatten, väcktes Lars intresse för att skriva. Han har med ord och egna bilder medverkat i Älvräddaren under en lång rad år, men också i dagspressen. Artiklarna har ofta haft en poetisk framtoning med det strömmande vattnet i fokus. Skrivandet fortsatte sedan med en bok, Levande vatten, där han presenterade sina allra mest älskade vattenmiljöer i ord och bild. Boken blandar naturvetenskap och prosalyrik och förmedlar Lars känsla för livet i bäckar, åar och sjöar.

Lars blev 62 år.

Välkommen till Älvräddarnas årsmöte på Sörfjärdens Camping i Gnarp 17-19 augusti

SÖRFJÄRDENS CAMPING ligger vid Gnarpån, med gångavstånd till Norrlands längsta sandstrand (2 km). Helt nybyggt, med premiärsäsong i fjol, 2017. Minigolf, boule, servering och minilivs finns på område. Är du intresserad av att röra lite på dig kan området erbjuda allt från sköna promenader, fiske eller en runda på golfbanan.

Boende

Stugor med 4-bäddar i varje, wc, dusch och kökspentry.
För dig som föredrar husvagn finns 108 el-platser, varav 30 med eget trädäck.
Stughyra 800kr/natt
Sängkläder 50 kr/person
Frukost 70 kr/person/gång
Husbil/Husvagn/Tältplats med el 290kr/dygn

Bokning och svar på frågor om stort och smått får du via ansvariga på campingen som nås via 070-387 30 33

PROGRAM

Fredag 17 augusti

Möjlighet till samkväm med de deltagare som anlänt.

Lördag 18 augusti

Egna aktiviteter förmiddag. Gemensam lunch. Årsmöte med föreläsningar. Middag och möjlighet till gemensamma trivsamheter.

Söndag 19 augusti

Utflykt till sevärdheter i trakten. Lunch. Hemresa.

Till Sörfjärdens Camping finns flertalet möjligheter att ta sig. Kontakta receptionen för mer information.

Välkomna!

Konferens i Deer Valley

DEN 5 JUNI 2017 var jag som dåvarande ordförande i Älvräddarna på väg till min första konferens med Waterkeeper Alliance (WA). Vi blev medlemsorganisation i WA tidigt våren 2017, och syftet med medlemskapet är att stärka våra internationella kontaktnät och samtidigt ha chans att söka finansiellt stöd från Postkodstiftelsen. WA har tidigare under många år fått stöd från svenska Postkodstiftelsen, som nu vill att WA ber sina lokala medlemsorganisationer att söka istället.

Jag åkte tillsammans med Thomas Johansson från Östersjölaxälvar i Samverkan, en organisation som arbetar med

fiskeförvaltning i våra laxälvar, framförallt vildlaxälvarna längs Östersjökusten. De är också medlemsorganisation i WA och våra två organisationer kompletterar varandra kan man säga.

Vi flög till Salt Lake City med mellanlandning i Chicago, och kom fram sent på kvällen den 5 juni till vår "lodge" i Deer Valley Resort, ett semesterparadis för vintersport som byggdes om till OS i Salt Lake City 2002.

Programmet för konferensen var digert med många workshops kring olika frågor. Jag deltog i ett par som handlade om dammar och kampen mot nya sådana i olika länder. Föreläsningar hölls och vi bjöds på bra mat och utmärkt sällskap. En av dagarna spenderades med att ett litet gäng åkte ut och hjälpte till med stängsling kring en "creek", en liten strömsträcka, som nyligen restaurerats. I stekande sol och i en natur som för mig liknade det som jag såg i gamla västernfilmer som liten, arbetade vi några timmar med att bära stolpar och slå i dymlingar. Resultatet blev mycket bra och det är förvånande hur mycket man kan åstadkomma på en liten stund om man är några stycken som hjälps åt.

Under en av kvällarna fick vi efter gemensam middag höra historien om kampen mot en oljeledning över sioux-reservatet Standing Rock Sioux i North Dakota. Över 300 demonstranter drabbade samman med lokal polis i kampen för att skydda deras land och vattnen mot exploateringen. John Wathen, gammal Waterkeeper-medlem, var där under demonstrationerna och berättade historien till många fina och gripande bilder.

Sista kvällen var det lite extra högtidligt under middagen och undertecknad hoppade senare

på kvällen in och kompade det lilla WA-bandet på instrumentet skedar. Det var en multinationell tillfälligt ihopsatt orkester med musikanter från Australien, USA och Sverige som traditionsenligt underhöll med ett program på runt timmen.

I år ska konferensen vara i Buffalo, New York, 6-10 juni. Jag åker och representerar Älvräddarnas Waterkeeper och kommer bland annat att hålla i en workshop om dammar detta år. Med på resan följer även detta år, Thomas Johansson från Östersjölaxälvar i Samverkan, som tillsammans med undertecknad förra året, av övriga deltagare, fick tilltalsnamnet "The Sweds".

Som en synergieffekt besökte WA:s chef, Marc Yaggi, Sverige runt midsommar och Thomas och jag fick visa lite av naturen kring Näsåker, med fiske i Röån som populärt inslag. Inte lika roligt, men exotiskt var surtrömmingsprovning som jag och Thomas ordnade i mitt kök, där Marc var artig och sa att den smakade annorlunda...

Det ska bli roligt att träffa alla igen, det är alltid lika uppmuntrande att träffa människor från andra världsdelar som kämpar för samma sak. Bort med onödiga dammar, stopp för ny vattenkraft, rent, drickbart och fiskbart vatten som går att simma i för alla.

Marc Yaggi med fångad öring i Röån. Foto: Christer Borg

Thomas Johansson och Marc Yaggi vid Långbjörns kraftverk i Ångermanälven Foto: Christer Borg

Robert F. Kennedy Jr. President WA och Christer Borg. Foto: John Wathen

Värna, Vårda, Befria!

Strategimöte kring Älvräddarnas utveckling

I JANUARI 2017 träffades vi några från styrelsen i Älvräddarna och ett par andra starkt engagerade medlemmar. Syftet med träffen var att denna helg under lugna omständigheter fundera på hur vi kan utveckla Älvräddarna, framförallt med tanke på medlemsantal och vår ekonomi, som är mycket starkt knuten till antalet stödmedlemmar.

VI TOG VÅRT ÄMNE på allvar och gjorde en analys av de senaste tio årens medlemsutveckling. Hur många nya har vi fått, hur många har vi tappat, vad är det för typ av människor som blivit medlemmar under denna tid.

Vi kom fram till att vi behöver bredda vår medlemsbas, så att ler allmänt miljö- och naturintresserade människor ser vad vi vil och vilka mål vi har. Vi tror också att de senaste årens ibland infekterade debattklimat kring vattenkraft, framförallt den småskaliga, förmodligen "skrämt" iväg presumtiva nya medlemmar, då de flesta människor inte tycker det är kul med konflikter.

SLUTSATSEN BLEV ATT vi måste bli bättre på att förklara vad det är vi vill försvara; bättre på att visa upp den positiva bilden av de värden som vi vill värna. Och i den tankebanan kläcktes också tre värdeord som vi vill ska förknippas med Älvräddarna framöver. Dessa är *Värna, Vårda, Befria*.

Värna de strömvatten som är mer eller mindre orörda, då de är fina källor till rekreation och naturupplevelser. Vårda de som nu fått sina tidigare exploateringar avvecklade, så att de mer och mer kan anta sitt tidigare naturliga tillstånd, och befria de som fortfarande är exploaterade med dammar och vattenkraft, speciellt de verksamheter som numer inte tjänar något allmänt samhällsintresse.

VI TROR ATT OM VI visar de omistliga värdena, om vi visar de goda och natursköna exemplen, kan vi få nya grupper att inse vikten av att vi finns och försvar detta. Så var beredd på en ny typ av kommunikation från Älvräddarna framöver, och vi hoppas ni alla kan bidra med de positiva bilderna och visionerna när ni umgås med familj och vänner.

Foto: Johan Eriksson

Foto: Lars Norman

Foto: Simon Norman

Foto: Henrik Holmqvist

Foto: Simon Norman

Vattenlagen

– ett vandringshinder

Den största merparten av de finska vattendragen utnyttjas för olika former av vattenkraftsproduktion. Utbyggnationen av vattenkraften sågs, vid tiden för 2:a världskrigets slut, som en absolut nödvändighet. Den då rådande lagstiftning var skriven för att underlätta utbyggnaden och saknade nästan helt miljöaspekt. De allra flesta laxförande älvar blev därför utbyggda, med undantag för Tana, Näätämö, Torne och Simoälvar.

”För att överleva och växa sig livskraftiga behöver Finlands hotade fiskarter en bättre livsmiljö med fritt rinnande vattendrag och vandringsvägar förbi hinder, bekostade av de som orsakat skadan”

UTÖVER byggnaden av kraftverken i de stora laxförande älvarna, uppfördes även ett större antal av både mellanstora och småskaliga kraftverk. Lagstiftningen lyckades på 1980-talet att komma ifatt med någon form av skydd för de vattendrag som klarat sig undan utbyggda. Som en reaktion på den tidigare skrivningen, togs en mer riktad text fram och skrevs in som lag, Forsskyddslagen. Syftet var att ge lagligt skydd till de återstående forsar och älvar och dess omgivande miljö, både ovan och under ytan.

Konsekvenserna av den obefintliga miljöhänsynen blev förödande för mångfalden i vattendragen, där exempelvis de lekvandrande fiskarterna ingår. Idag återstår enbart en spillra av Finlands lekvandrande fiskstammar. Ett skrämmande exempel är havsöringen, där enbart 12

av tidigare 60 olika stammar finns kvar. En siffra som, i jämförelse med övriga Östersjöländer, är absolut sämst. Läget för landets brunöring är inte alls bättre då den på många platser ses som allvarligt hotad vad gäller möjligheter till överlevnad.

På senare tid har dock olika arbetet påbörjats, både i landets egen regi men även med stöd av EU, för att vitalisera landets vattendrag. Syftet är att få tillbaks något av den tidigare biologiska mångfalden vilket ökar livskraften och möjligheterna för vattendragen att återhämta sig till något av vad de en gång varit.

En del av arbetena har dock redan nu gett resultat, exempelvis Jord och Skogsbruksministeriets initiativ ”Nationell fiskvägsstrategi” och Nationell lax och havsöringsstrategi för Östersjöområdet 2020”. Dessa

strategier kombinerat med den nya fiskelagen, som trädde i kraft 2016, syftar till att flytta tonvikten i arbetet med fiskebestånden från tidigare utplantering till underhåll och restaurering av fiskens naturliga lek och uppväxtområden. I praktiken innebär det uppförande

LEKVANDRANDE FISKARTER I FINLAND

Havsvandrare lax finns kvar i enbart 4 älvar. Sårbara

Samienlax extremt hotad

Havsöring alla 12 ursprungliga bestånden extremt hotade

Insjööring i vattendrag söder om polcirkeln, mycket hotade

Vandrande sik: majoriteten av de naturliga stammarna är borta och de kvarvarande är mycket hotade

av vandringsvägar, rivning av fördämningar och hårdare reglering av fisket.

Dessa strategier blir därmed också mycket värdefulla verktyg i arbetet med att höja statusen i landets vattendrag. Enligt den antagna planen ska arbeten som förbättrar kvaliteten främjas, dels för att bevara mycket värdefulla vattenmiljöer men också för att leva upp till den gemensamt överenskomna EU-lagstiftningen. Åtgärder för att bevara hotade lekvandrande fiskstammar är för tillfället några av den finländska regeringens prioriterade projekt.

FINSKA VATTENKRAFTVERK

Det finns i Finland 221 vattenkraftverk och av dessa är 81 är mindre modell (mindre än 1 MW), 83 små vattenkraftverk (1-10 MW) och 57 som producerar mer än 10 MW. De 164 allra minsta kraftverken, med

produktion under 10MW, står för en marginell del, cirka 9 procent av den årliga produktionen av vattenkraftsel. Nästan 50% av de minsta anläggningarna har en kapacitet på under 1MW och bidrar med cirka 1% av elproduktionen från vattenkraft. Dessutom är dessa sällan eller aldrig anpassade att leverera kraft vid behov, men utgör ett absolut vandringshinder i vattendraget.

LAGSTIFTNINGEN, ETT HINDER I BIOTOPVÅRDSARBETET

Arbetet med olika strategier kring vattendrag och fisk har dessvärre dragit ut en del på tiden dels beroende på en dåligt anpassad finansiering, trots regeringens beslutade resurser. Utöver det har vattenkraftbolagen uppvisat en förvinande lite vilja till frivilliga insatser vad gäller byggande av fiskvägar eller än mindre bidra till att vatten får passera förbi så att eventuella vägar skulle kunna fungera.

En av de centrala frågorna är den år 2011 uppdaterade lagstiftning som reglerar det mesta i och kring vattendragen och som utifrån kraftbolagens perspektiv är mer eller mindre identiskt med den lag som användes under den stora utbyggnaden efter världskriget.

Den nuvarande lagstiftningen är illa anpassad, båda vad gäller EU:s vattenpolitiska ramdirektiv men också i arbetet med att uppdatera äldre kraftverks tillstånd. Likväl saknar lagstiftningen koppling till Finlands nya fiskelag (2016). Uppdatering av äldre tillstånd för kraftverken kombinerat med en ändring av vattenlagstiftningen torde vara två av de viktigaste faktorerna vad gäller möjligheten för de fiskarter som är beroende av möjligheten av att kunna vandra längs vattendragen.

Tillstånd de äldre vattenkraftverken i Finland är permanenta. I tillstånden finns oftast någon form av kompensation inskriven, exempelvis stödutsättning av fisk. Volymerna för utsättning som finns i dessa tillstånd är oftast dåligt anpassade till den skada som kraftverket åsamkat, speciellt vad gäller de laxförande vattendragen. Lagstiftningen är skriven så att krav kan ställas på kraftbolagen att uppvisa underlag vad gäller antal fisk som vandrar upp i älven. En möjlighet är

ju att bygga en fiskväg, men där dessa processer startat har kraftbolagen valt att lägga resurser på att förhåla. Ett exempel är Kemiälven där kraftbolaget visserligen bidrar till både att fisk lyfts över kraftverk och en del restaureringsprojekt, men kraftfullt motsatt sig alla förslag till byggandet av en permanent lösning för vandrande fisk.

Situationen kring landets mindre kraftverk är ytterst besvärlig. En rapport som Jord och Skogsbruksministeriet finansierat (Linnunmaa 2017) visar tydligt att en större andel av de som bedriver verksamhet inte levt upp till kraven att bygga fiskvägar, trots att tillståndet tydligt kräver det. Det konstateras även att ett 50-tal kraftverk helt saknar krav vad gäller kompensation. Landets vattenlagstiftning ger heller inget stöd till att i efterhand kräva åtgärder som exempelvis fiskväg. De minsta kraftverkens del i landets vattenkraftproducerade elektricitet är marginell, skadan är dock ytterst omfattande. Vidare konstateras att den absolut vanligaste formen av hinder för öringens möjlighet till lekvandring är småskaliga vattenkraftverk och dess fördämningsgar.

SAMMANSTÄLLNING AV VILLKOR I TILLSTÅND FÖR KRAFTVERK UNDER 5MW

Antal kraftverk i drift	153 st
Total andel av Finlands vattenkraft	5%
Att bygga fiskväg	50 st
Stödutsättning av fisk	21 st
Ekonomisk ersättning	18 st
Annan form av villkor	7 st
Helt utan villkor	50 st
Villkor ej möjliga att utreda	10 st
Antalet byggda fiskvägar	9 st

(Linnunmaa AB 13.04.2017)

Bilder till vänster: Billnäs, Vanntauskoski och Mustionkoski

Bilder till höger: Kangaskoski (de två övre) och Lahnasenkoski

"Vidare konstateras att den absolut vanligaste formen av hinder för öringens möjlighet till lekvandring är småskaliga vattenkraftverk och dess fördämningar."

ENAT FÖRSLAG TILL ÖVERSYN AV FINLANDS VATTENLAGSTIFTNING

Finlands Fritidsfiskares Centralorganisation (FFC), Finlands naturskyddsförbund (FNF) och WWF-Finland lämnade våren 2017, gemensamt ett underlag till förändring av vattenlagstiftningen. En förändring som skulle göra det möjligt att belägga samtliga verksamhetsutövare med kravet att bygga fiskvägar, även de som idag helt saknar det i sina tillstånd. Därmed skulle exempelvis frågan om finansiering av vandringsvägar förbi kraftverk automatiskt bli verksamhetsutövarens ansvar om anläggningen kan anses utgöra ett hot mot utrotningshotade fiskpopulationer. Förslaget har fått ett positivt bemötande hos departementet men inte ännu nått någon form av beredning till regeringen.

Organisationerna ser att frågan kring översynen av lagstiftningen är något som behöver prioriteras, speciellt utifrån de krav som EU:s vattenpolitiska ramdirektiv ställer på medlemsländernas arbete med vattendragen i allmänhet och Finlands arbete med restaurering av åar och älvar för vandrande, hotade fiskarter.

Vattenlagstiftningen saknar helt koppling till den del av fiskelags-

tiftningen som ska se till att möjligheter för ett naturligt livsförlopp skapas för hotade fiskarter. För att överleva och växa sig livskraftiga behöver Finlands hotade fiskarter en bättre livsmiljö med fritt rinnande vattendrag och vandringsvägar förbi hinder, bekostade av de som orsakat skadan.

Detta är något som vi alla skulle kunna tjäna på, inte bara fiskarterna utan allt från de som på olika sätt kan nyttja ett levande vattendrag. Det skulle ge möjlighet att skapa arbete runt vattendrag, baserat på olika former av upplevelser som exempelvis fiske, vilket i sin tur ger landets kassa ett tillskott.

- FFC har enats tillskriva landets regering och kräva att de ställer kraftbolagen till svars för de skador företagen med sin produktion orsakat.
- FFC kräver att bolagen lever upp till kravet att bygga fungerande fiskvägar där deras kraftverk utgör ett hinder.
- Utöver det kräver FFC att regeringen skriver om lagstiftningen så att den går att använda för att kräva kraftbolagen på de skador som deras verksamhet under årtionden orsakat och ger möjlighet att omförhandla villkor för verksamheter och därmed också få in kravet på att bygga fiskvägar.

"Min å"

HAR BOTT OCH FISKAT i denna å i drygt 35 år. Har haft många fina stunder, ensam eller tillsammans med mina barn där. Då, när man gick längs ån tycktes det som att vattnet flöt naturligt ner mot den stora älven.

Allt medan erfarenheten ökat vad gäller vattendrag, har jag insett att det vi tittat på egentligen är en kraftigt flottledsrensat "stuprör" och inte ett naturligt strömmande vatten. En insikt som ledde till att vi började prata om detta så kallade naturvatten som ligger i ett natura 2000 område (reservat). Dessa samtal ledde så småningom till diskussioner om vad vi egentligen skulle kunna göra för att återställa detta vatten. Diskussioner som förde med sig att vi tog kontakt med Länsstyrelsen, kommunen och fiskerättsägare, som blev starten för ett äventyr som man nog på förhand inte hade föreställa sig.

ATT VI SKULLE MÖTAS av personer som utgav sig som värnare av naturen, men samtidigt kan protesterade i högan sky mot förslag om att restaurera ån, och med argument som "...att ån är till för att leda bort vattnet...", "... fisken har vant sig att leva i den som den har sett ut sen flottledsrensningen gjordes..." Vi har verkligen ansträngt oss med att förankra våra påståenden i någon form av fakta kring varför restaureringen är nödvändig, men med jämna mellanrum hamnat i lägen där vi möts av motargument som inte haft samma nivå av förankring. Svårt var det att bemöta argument som "... man bör skjuta bort bävern, den äter ju fisk..."

Vi har fortsatt att kämpa för att det ska bli en återställning trots allt, men dessvärre tvingats konstatera att vi inte är lika många nu som det varit från början. Att få till stånd en förändring kräver mycket av oss som väljer att försöka påverka. Ibland kan det tyckas som priset för det blivit för högt och gjort att några valt att lämna arbetet.

JAG ÄR ÖVERTYGAD OM att vi behöver fortsätta kämpa, vi behöver fortsätta att argumentera men också prata med varandra. Dessa samtal, om något, har en förmåga att få oss att förstå och när man väl förstått, att restaurering av vattendrag är livsnödvändigt, så har vi ju nog lyckats få en person till som kan delta i kampen.

Detta arbete är tyvärr inte lätt, speciellt med tanke på hur lätt det är att människor hamnar mot varandra och därmed riskerar att fara illa till slut. Med ett stort mått av tålamod och lugn så kommer man långt. Väljer vi sen att kämpar tillsammans för något man tror på så kan vi klara av mycket.

SOM DET SER UT NU så kommer vattnet jag bott vid att vara återställt inom några år.

Det tackar jag alla inblandade för.

Hood/Huvtröja - Marinblå med brodyr. Ekologisk bomull.

S

M

L

XL

XXL

Pris

400:-

Antal

Summa

Ekologisk T-Shirt "Payback"

S

M

L

XL

XXL

250:-

Ekologisk T-Shirt "Free Our Rivers"

S

M

L

XL

XXL

250:-

Glasögonremmar med Älvräddarlogga.

99:-

Keps - Sandfärgad Ekologisk bomull.

90:-

Broderat märke "ÄLVRÄDDARNA" - 65x65 mm

45:-

Bildekal "FISKVÄGAR NU!" - 460x76 mm

50:-

Böcker:

Vattenriket i Vålådalen

- Ingemar Näslund och
Micke Sundberg

En bok om livet under
ytan i några av landets
mest extraordinära
vattenmiljöer.

Allt överskott går till Älvräddarna

320:- (inkl. frakt)

Levande vatten

- Lars Norman och Kent Moén

"Unika bilder av levande vatten-
miljöer som hänför och inspirerar,
och natur-lyriska texter som för oss
ut till vattnet och via naturveten-
skapen, in till det ursprungliga."

Allt överskott går till Älvräddarna

290:- (inkl. frakt)

Faktura bifogas varorna. Frakt tillkommer.

Du kan även beställa genom

webbutik på vår hemsida: www.alvraddarna.se

Adress: Älvräddarna Robertsfors

Stantorsgatan 6

951 31 Robertsfors

Namn

Adress

Tel

Epost

Waterkeeper Alliance

Alabama RiverKeepers på patrull.

FÖR TVÅ ÅR sedan, 2016, var det exakt 50 år sedan den dagen då några modiga människor tog beslutet att organisera sig mot det som höll på att utplåna inte bara källan till deras inkomst, men även en på många sätt mäktig flod. Fiskarnas engagemang blev början till det som vi idag känner som Waterkeeper Alliance, en organisation som allt sedan den grundades arbetar utifrån målet att

återerövra vatten till dess rättmätiga ägare, folket. Vi har kommit väldigt långt sedan starten. Vår rörelse bär på en historia om hur människors kraftfulla agerande kan förändra världen till det bättre. Vår historias huvudpersoner är miljöhjältar och samhällsförespråkare som under de senaste fem decennierna agerat i tusentals mer eller mindre dramatiska processer på floder, sjöar, strömmar och andra vattendrag på

alla kontinenter världen över. Övertygelsen hos alla dessa individer är enkel: när människor går samman för en gemensam sak och tror på möjligheten, finns det inget de inte kan åstadkomma.

VI I WATERKEEPER ALLIANCE kan spåra våra rötter tillbaka till 1960-talet och till de okuvliga fiskarna och deras kamp på Hudson River. Men deras agerande är en del av en mycket längre historia som går tillbaks ända till 1600-talet. New York har alltid varit en marin stad, inte bara på grund av de otaliga fartyg som genom århundradena transporterat alla tänkbara produkter till och från staden. Det är dock inte lika känt att en av de vanligaste aktiviteterna i hamnen från 1600-talet fram till 1800-talet var skörden av ostron. Faktum är att New York City av många kallades "Världens ostronhuvudstad" under delar av denna period. Lower Hudsons mynning innehöll en gång cirka 900 kvadratkilometer av ostronbäddar som producerade stora mängder ostron. Det var New Yorks första "snabbmat" och runt 1800-talets början konsumerade New York-borna mer än en miljon av dem per dag från gatuvagnar i stadens alla hörn.

MEN NÄR INDUSTRIEN och stadens befolkning ökade och hundratals fabriker kom att dominera staden blev hamnen en dumpningsplats för alla typer av industriella utsläpp, liksom enorma mängder orenat avloppsvatten. Inom några årtionden hade världens rikaste ostronkolonier förstörts. De ostron som lyckades överleva i den förorenade hamnen var så fulla med bakteriella och kemiska föroreningar att de blev otjänliga som föda, de som ändå åt dem blev sjuka eller till och med dog. Vid 1920-talet hade New Yorks samtliga ostronkolonier förstörts, en utveckling som var symbolisk för både hamnens och Hudsons Rivers snabba försämring. Inte mer än ett sekel före och i årtusenden före det hade Hudson varit en källa till ett överflöd beträffande det marina livet.

Arthur Glowka och Robert H. Boyle grundare av HRFA. Foto: John P. Christin 1996.

VID 1960-TALET var Hudsonfloden allmänt ansedd som död, och hade blivit något som folk mest drog dåliga skämt om. Det var under denna period som de fiskare, som i generationer tidigare utövat sitt hantverk på floden, födde tanken om att gå samman och agera. Floden var deras hem och där de tänkt föra sitt kunnande och yrke vidare till kommande generationer. Det fanns många anledningar till att Hudson blivit så förorenad att den ansetts död. Ett exempel var Penn Central Railroad, ett företag som tömde tusentals liter olja rakt ner i floden vid Croton Rail Yard. Ett annat var kärnkraftverket Indian Point,

beläget drygt 50 km uppströms Manhattan, som dagligen dödade miljontals fiskar genom vattenintaget till deras kyllinloppsrör som helt saknade galler eller liknande skydd. En bit nedströms i Tarrytown kunde boende se vilka färger lastbilarna på General Motors-fabriken målades med, eftersom fabriken rester av pigment helt orenat släpptes ut i floden. New York City dumpade cirka 7 miljoner liter orenat avloppsvatten, varje dag i Hudson River. Utöver detta fanns det en myriad av andra skadliga aktiviteter, och allt detta tillsammans ledde slutligen till att den stora och mäktiga floden mer eller mindre kvävdes till döds.

Undertecknandet av det historiska Watershed-avtalet, vilket garanterar att New York City kan skydda sin vattenförsörjning från föroreningar.

I CROTONVILLE, hölls 1966 ett av de första mötena kring läget i Hudson River. Mötesdeltagarna bestod av både yrkes- och fritidsfiskare, vilka samtliga var upprörda över vad som skett. Man hade dock svårt att enas om vilka åtgärder som skulle kunna vidtas. Det pratades om en rad åtgärder, några krävde våld, som att stoppa madrasser i Penn Centrals rör eller släppa flytande dynamit i inloppsroren i Indian Point-anläggningen.

En av deltagarna hade dock en annan idé. Bob Boyle, en hängiven flugfiskare och redaktör på Sports Illustrated, smått legendarisk i Hudson River Valley för hans agerande i kampen mot företaget Con Edisons tidigare kraftverksförslag. Planer som, om de blivit verkliga, skulle ha förstört Storm King Mountain, enligt de flesta en av de vackraste platserna längs Hudson River.

I kampen mot Con Edisons planer hade Boyle genom sitt agerande, för första gången i historien, hittat ett sätt för miljökampanj att agera via domstolarna, mycket tack vare fastställandet av principen som innebär att medborgare kan stämma företag för att dessa försämrat luften och vattnet genom sin verksamhet.

Bob hade upptäckt en lag som kallades 1888 Rivers and Harbor Act, vilken förbjöd förorening av amerikanska vatten.

Det fanns även en form av system som innebar att de som rapporterade överträdelser kunde göra anspråk på belöning i form av pengar. Hans tanke var att i stället för att bryta lagar borde mötesdeltagarna arbeta för att få denna lag verkställd gentemot de som systematiskt förstörde floden. Detta innebar att fiskarna organiserade sig som Hudson River Fishermen's

Association och började samla bevis för att föra ett åtal mot Penn Central Railroad och många andra förorenare. Ett arbete som ganska snart gav resultat i form av ökade ekonomiska resurser tack vare de belöningar som betalades ut. En av de första investeringarna blev en båt som gav utökade möjligheter att övervaka och dokumentera de hundratals företag som förorenade deras flod.

DE TIDIGA SEGRARNA på Hudson River var avgörande för utvecklingen av flera andra miljöorganisationer som än idag verkar. Fram till 1970-talet hade 28 federala miljölagar antagits, inklusive lagen om rent vatten från 1972 (Clean Water Act, lite av föregångare till EU:s ramvattendirektiv), vilken gav medborgare möjlighet att starta och driva en rättsprocess mot företag. Det var som om kongressen kunde förutse att pengarna skulle spela en växande roll i politiken, och att många politiker skulle välja att agera mer lojalt mot förorenande industrier än mot sina väljare.

1983 ANSTÄLLDE fiskarna sin första heltidsanställda tillsynsman, en "Riverkeeper", miljöaktivisten och tidigare yrkesfiskaren John Cronin. Tillsynsmannen skulle patrullera floden och fungera som ögon, öron och röst åt flodens hundratals sam-

Studenter skördar återigen ostron i Hudson River.

"Men om de senaste 50 åren har lärt oss någonting, är det att nedgången och förstörelsen av jordens rikedomar inte är ödesbestämt utan i själva verket något vi kan göra något åt. Med mod, engagemang och vision, kan vi göra skillnad för det som är vår gemensamma planet och hem."

hällen och dess innevånare. Hans roll som flodens väktare hade sin utgångspunkt i tanken att vattendraget tillhör folket, inte någon enskild individ eller bolag, en idé som går att spåra tillbaka till lagstiftningen i det antika Rom.

Framgången med arbetet i Hudson inspirerade både individer och organisationer runt om i USA att ta efter Riverkeeper- eller Waterkeeper-modellen. Inom kort fanns frivilliga tillsynsmän, "keepers", i Connecticut, Pennsylvania, Kalifornien, Alaska och en rad andra platser. Dessa fantastiska personer

delade genom olika nätverk berättelser, strategier och stod sida vid sida i kampen för rent vatten.

När fler individer och grupper uttryckte intresse för att anlita en tillsynsman bestämdes att bilda en organisation, baserat på detta initiativ. Uppdraget blev att ansluta de olika vattenrättsägarna till organisationen i syfte att förenkla arbetet med att stödja de lokala processerna, erbjuda utbildning och skapa plattformar för erfarenhetsutbyte.

SÅ 1999 GRUNDADES Waterkeeper Alliance, som då inkluderade 33 grupper i USA och 1 i Kanada. Rörelsen växte stadigt, både inom och utom landets gränser. Idag finns det över 340 "waterkeepers" i 42 länder på 6 kontinenter - organisationer som trots alla sina skillnader delar en fast tro på att alla har rätt till rent vatten och är förenade i sin beslutsamhet att fortsätta slåss tills den rätten blir verklighet.

Även om Hudson River fortfarande står inför problem och hot, är det ett återfött vattendrag och en förebild för återuppbyggnad av ekosystemet. Mycket tack vare medborgaraktioner som startats av dessa frivilligt arbetande tillsynsmän som trott på möjligheterna. De var övertygade om att förändring skulle vara möjlig och kämpade för att det skulle ske. Idag lockar den vackra Hudson-floden i en allt större

omfattning till sig inte bara lokalbefolkningen utan även turisterna.

VID 50 ÅRS ÅLDER organiserar denna otroliga rörelse personer som varje dag patrullerar och skyddar mer än 7 miljoner kvadratkilometer vattendrag över hela världen i 42 länder, som exempelvis Sverige, Bangladesh, Kanada, Kina, Indien, Irak, Kenya, Nepal och flera andra. Dessa personer kommer från mycket olika bakgrunder, kulturer, religioner och politiska och rättsliga system, men de är förenade i sin kamp för en värld där alla ska kunna besöka sitt lokala vattendrag och fylla ett glas utan rädsla för att dricka giftiga kemikalier, eller hoppa i och simma utan rädsla för att bli sjuk, eller fånga en fisk och äta den med sin familj utan rädsla för att fisken är förorenad.

DEN NUVARANDE globala vattenkrisen är enorm. Föroreningar är förödande för våra vattendrag och påverkar våra samhällens möjligheter att rena vatten för att dricka av, fiska ur eller simma i. Men om de senaste 50 åren har lärt oss någonting, är det att nedgången och förstörelsen av jordens rikedomar inte är ödesbestämt utan i själva verket något vi kan göra något åt. Med mod, engagemang och vision, kan vi göra skillnad för det som är vår gemensamma planet och hem.

KANOTSLALOM lyfter forsarnas värde

Forsar är härliga för rekreation och fritid, och de är helt nödvändiga för forspaddling! Idrotten kanotslalom som utövas i strömmande vatten, föddes 1932 och introducerades i Sverige på 70-talet. Sporten har idag ett starkt fäste på flera platser i landet och ger möjlighet att se forsar från ett medborgarperspektiv. Med rätt kunskap ökar kanotslalomidrotten forsarnas värde både i städer och på landsbygden.

SLALOMKANOTISTER är frilufts-entusiaster som älskar paddla i levande forsar. Ju mer variation desto roligare och mer lärorikt. Glädjen att behärska forsens kraft är underbar. Känslan är lika skön i lätt fors som i mer avancerad.

Kanotslalom går ut på att paddla snabbt och precist i en fors. Sporten är teknisk som akrobatisk gymnastik och det behövs ett antal timmars övning för att få flyt och koordinera fors, kajak och paddel. Slalomträningen i forsarna är spännande och lustfylld! Det är ren glädje när slalomtränaren gör övningar anpassade efter paddlarens nivå.

Bild vänster: Slalomkanotister är entusiastiska friluftsmänniskor som älskar paddla i strömmande vatten.

Bild höger övre: Slalombanan i Nyköping vid stadsdelen Perioden. Strålkastare tillåter träning även mörka vinterkvällar.

Bild höger under: Slalombanan i Hosjöholmen i Falun. Forsen fryser inte under vintern och erbjuder fin vinterträning. Strålkastare ovanför forsen ger bra ljus när det är mörkt och tillåter bra träning även kvällstid.

Mycket av träning i kanotslalom sker på lugnt vatten. Där lär man sig grundläggande teknik som sedan används i fors. Till en början övas forsteknik bäst i lätt fors. En bra teknisk grund hjälper mycket för att få kontroll och ha kul i större forsar.

FORSAR SOM REKREATIONS- OCH IDROTTSANLÄGGNING

Kanotslalom går ut på att lära sig paddla snabbt och precist i en fors. Med det i tankarna kan man beskriva vad som är en bra plats för kanotslalom. Erfarenhet från andra länder och från olika platser i Sverige ger följande bild.

En bra forsarena för kanotslalom har strömmande vatten som är lätt att nå från stigar och bryggor.

75 till 200 m strömmande vatten räcker, särskilt om stenarna är placerade så att det är lätt att paddla både nedströms och uppströms. Slalombanan bör befinna sig nära bebyggelse. Den är lätt att nå med bil, kollektivtransport och till fots. Klubbhuset ligger nära vattnet så det är lätt att träna, men också lätt att vara ledare. Det gör att kanotslalom kan utövas flera gånger i veckan, precis som vilken idrott som helst. Det är särskilt viktigt med bra träningsvillkor för barn och ungdom som inte har föräldrar med möjlighet att ställa upp

Vinterträning i kanotslalom fungerar bättre än många kanske tror. Det finns bra paddelkläder för träning i kyla. Ofta fryser inte

forsarna vintertid och är ibland det enda öppna vattnen som finns. Forsarna i Hosjöholmen i Falun och vid Perioden i Nyköping har strålkastare vid forsen så att man kan träna mörka vinterkvällar

KANOTSLALOM ÄR BEROENDE AV FORSAR

I Sverige finns omkring 2200 vattenkraftverk. Många kanske inte inser att det innebär en enorm mängd förstörda idrottsplatser för forspaddling. Tänk om man planterade energiskog på Sveriges samtliga fotbollsplaner.

I många andra länder som har vattenkraftverk har man gått mildare fram än i Sverige. Man har sparat forsar och iordningsställt

En av artikelns författare Bo-Marcus Lidström i Ammerån 1989. Han var aktiv tillsammans med Älvräddarna att försvara Ammerån när den var hotad av utbyggnad i slutet av 80-talet.

Ammerån 1989.

platser för forspaddling vid kraftverksbyggen. I Sverige har många fina forssträckor förstörts så att forspaddling tvingats upphöra, utan kompensation. Det har medfört att kanotklubbar bokstavligen har dött. Under senare år har kraftbolag dessutom stängslat in kraftverk, det blivit svårare att nå vattendrag när väl vatten släpps på. Många älvsträckor är kraftigt rensade för både flottning och vattenkraft. Sprängstensbelagda stränder utan några bakvatten är inte bara fult, utan gör också vattnet trist för paddling.

Inom forspaddling finns starkt engagemang mot vattenkraftsutbyggnad. Speciella nummerlappar med trycket "Rädda våra älvar" har använts vid flera tävlingar. Bland annat på tävlingar i Ammerån när den var hotad av utbyggnad i slutet av 80-talet.

RESTAURERING I FORS FÖR ALLAS GLÄDJE

I dag pågår restaurering av älvar och åar runt om i Sverige. Länsstyrelser och andra aktörer har ansvar för att ta hänsyn till många aspekter inklusive forspaddling. Ibland ser man dock hur stenar läggs tillbaka i vattnet så tätt att all paddling blir omöjligt. Varför är det så? Troligen

Forsen vid det gamla kraftverket i Dala-Floda attraherar forspaddlare från hela Sverige och från utlandet. Olika typ av forspaddling utövas som freestyle, kanotslalom och störtlopp. I juli varje år arrangeras i forsen evenemanget Master of Water.

VAD ÄR KANOTSLALOM?

Forspaddling utvecklades i Europa i början på 1920-talet. De första Världsmästerskap i kanotslalom höll 1949. Reglerna och slalomutrustning har ändrats med tiden men principen förblir detsamma: *Kanotslalom går ut på att paddla snabbt och precist i en fors.*

Kanotslalom utövas idag i 80 länder världen runt. Man tävlar i en banan som består av 200 m forsande vatten. Mellan 18 och 25 portar ska passeras i nummerordning. De grönvita portarna passeras nedströms. De rödvita passeras uppströms och i

en tävlingsbana finns minst sex uppströmmare.

En slalomtävling består av två åk och den bästa tiden räknas. Ett åk tar för de snabbaste ca 90 sekunder. Tjejer och killar tävlar på samma villkor.

Om man vidrör en port, oavsett om det är med kanot, paddel eller kropp, får man två sekunder i tillägg (islag). Missar man en port får man 50 sekunder i tillägg. Portlinjen ska passeras med hela huvudet och samtidigt med en del av kanoten. Flera domare observerar noga portarna från land ur flera vinklar.

Slalombanan i Åman vid Åmsele attraherar både unga och äldre paddlare från hela Sverige.

för att ingen har lyft diskussionen om hur man tar hänsyn även till paddlingens intressen. Om man hindrar passage för kanoter, blockeras möjligheter för rekreation och friluftsidrott för boende i samhällen i närheten av forsar. Det innebär också att arbetstillfällen med turism hindras.

Vi vill lyfta fram att det är lätt och bör vara självklart att ta hänsyn även till paddling vid restaurering i forsar. Det kommer att öka värdet av strömmande vatten och ge mer stöd och goodwill till restaureringsarbetet. Fler kommer att anstränga sig att bevara forsar. Åtgärder görs naturligtvis så att flora och fauna frodas, men även forspaddlares behov är respekterbara intressen att ta hänsyn till liksom fiskets. Restaureringar i fors som tar ett brett medborgarperspektiv gynnar samhällsutvecklingen.

NYTT LIV KRING GAMLA INDUSTRIER

Exempel där restaureringar i fors gynnar samhällsutvecklingen är vid platserna med gamla industrilokaler som står tomma intill strömmande vatten. Många nedlagda sågverk, kraftverk och dammar står och förfaller i landet. Med rätt kunskap

kan kommuner blåsa nytt liv för dessa industrilokaler. Lissfors i Dala-Floda är ett bra exempel där föreningsliv och entreprenörskap samverkar runt forspaddling

LEVANDE FORSAR FRÅN OLIKA PERSPEKTIV

Förhoppningsvis ger denna artikel idéer om hur restaurering av forsar kan göras så att fler intressen

tillvaratas. Det kommer öka forsars tillgänglighet, värde och skapa ännu mer glädje och engagemang. Föreningen Falu kanotklubb har ett samarbete med Landstinget och Länsstyrelsen i Dalarna för att lyfta forsarnas värde i regionen.

Information om projektet samlas på www.levandeforsar.se.

Mer information om kanotslalomidrotten finns på www.kanotslalom.se

Kanotslalom är en härlig idrott för alla åldrar. Med lättillgängliga forsar kan fler barn och ungdomar få en bra fritidsaktivitet!

TEXT: MARC YAGGI, VD WATERKEEPER ALLIANCE

Ett globalt perspektiv på *dammar* och deras inverkan på strömmande vatten

Det finns många utmaningar för de fler än 340 organisationer i 42 länder runt om i världen som arbetar för att värna vattendrag. Men ett problem återfinns i nästan varje hörn av världen: dammar. Damar, avledningar av vatten och reservoarer runt om i världen orsakar enorma skador på allt från miljön i och kring vattendragen till ekonomier och hela samhällen.

DENNA artikel är skriven som en översikt om dammars påverkar på ekosystemen, sett ur ett globalt perspektiv, dels skadorna som de orsakar men också vad som händer när man får bort dessa hinder i vattendragen.

KLIMATFÖRÄNDRING

Tidigare studier har upprepade gånger visat att dammar och reservoarer är en viktig källa till utsläpp av växthusgaser. I en studie publicerad i BioScience i slutet av 2016 visar beräkningar att det uppdämda vattnet i dammar och liknande, globalt avger motsvarande 1 gigaton- eller 1 miljard ton koldioxid i atmosfären varje år. Denna nivå av utsläpp är jämförbar med utsläppen från Brasilien, som är nummer

Kraftverk i Mekongfloden, Laos. Med sina 4 909 kilometer är Mekong den längsta floden i Sydostasien, sjunde i Asien och 12: e i världen. Floden är under allvarligt hot av ett gigantiskt vattenkraftsprojekt med tillhörande dammar, åtta i Kina, nio i Laos och två i Kambodja.

”Dammarna runt om i världen orsakar skador på känsliga flodhabitat, vilket i sin tur påverkar vattnets temperatur, kvalitet och kvantitet. Detta försämrar eller förstör helt intilliggande slättlandskap och våtmarker som när de var intakta fungerade som livsviktiga delar i ett fungerande ekosystem.”

sju av de tio länder med störst utsläpp i världen.

Andra studier visar att 79 % av växthusgaserna från uppdämda vattendrag består av metan, vilket är 86 gånger starkare än koldioxid när det gäller påverkan på förändringar i klimatet. När en flod fördäms, sjunker vegetation och organiskt material ner i fördämningen, där den förmultnar och med tiden avger metan.

BYAR SOM FÖRSVINNAR/ FÖRFLYTTAS

Dammarna har sedan länge varit orsak till att människor tvingats flytta, helt enkelt eftersom deras hem hamnat under vattennivån av fördämningen.

Det vanliga har varit att offra fattig landsbygdsmiljö för att göra plats för dammar och reservoarer som ska släcka en växande stads behov av elektricitet. Studier uppskattar att nästan 80 miljoner människor har tvingats flyttas på grund av byggandet av dammar globalt. Det är dock ytterst sällsynt att hitta exempel som visar att något av dessa samhällen som tvingats undan bygget av dammar har kunnat ta del av de fördelar som lovats dem. Verkligheten visar att de oftast blir offer för ett antal brutna löften.

I enlighet med Internal Displacement Monitoring Center

resulterade bygget av Manwandammen på Mekongfloden i Kina i att mer än 7000 personer blev utan tillräckligt med kompensation för att bygga hus som motsvarade de som lämnades. Verkligheten för dessa människor blev istället jordskred, vattenbrist och mycket mer. Invånare i andra länder ignoreras av dammutvecklare, även om de inte alltid tvingats att flytta. I Etiopien kommer exempelvis vattenkraftplaner att gynna knappt 60 % av samhällena eftersom de övriga helt eller delvis saknar anslutning till elnätet. De dammar som ska byggas är tänkt att mest gynna industrin, men konsekvenserna drabbar de som bor i området.

AKVATISKT LIV

Dammarna runt om i världen orsakar skador på känsliga flodhabitat, vilket i sin tur påverkar vattnets temperatur, kvalitet och kvantitet. Detta försämrar eller förstör helt intilliggande slättlandskap och våtmarker som när de var intakta fungerade som livsviktiga delar i ett fungerande ekosystem. Som en följd av detta ökar riskerna för att redan hotade vattenlevande arter försvagas och i värsta fall försvinner helt.

Waterkeepers Tarada, Irak

Följden av den uppkomna obalansen i näringskedjan blir att fler och fler organismer får det svårare att klara av livet i ett vattendrag. Ett välkänt exempel på detta finns i Sverige, där det historiskt sett fanns mer än 80 floder med vild lax och havsöring. Men dammar och kraftverk har allvarligt försämrats eller helt satt stopp för fiskarnas vandring i mer än 50 av dessa.

EKONOMISKA KONSEKVENSER

Den extrema kostnaden för damm- och avledningsprojekt stannar oftast inte vid själva byggandet. Kostnaden för att reparera, ersätta eller flytta infrastruktur som drabbas, är två till fem gånger större än den ursprungliga uppskattade byggkostnaden. Kostnaden för att få åldrande dammar renoverade kommer i vissa fall att överstiga vinsten från den el som de genererar.

FRITT FLÖDANDE FLODER

Baserat på det stora antalet dammar världen över och de åtföljande negativa effekterna på vattendrag och samhällen har Waterkeeper Alliance startat och antagit "Free Flowing Rivers Initiative". Vi motsätter oss nya dammar och regleringar, stöder miljöåtgärder som minskar dammars påverkan när det inte finns några alternativ till dammen, och förespråkar avveckling av dammar om det är möjligt. Initiativet är utformat i syfte att ena och stödja

de som världen över strider mot dammar. Så här ser kampen ut för några av de organisationer som på olika sätt ingår i Water Keeper Alliance och dess "Free Flowing Rivers Initiative".

ASIEN - KAMBODJA

Med sina 4 909 kilometer är Mekong den längsta floden i Sydostasien, sjunde i Asien och 12:e i världen. Floden är under allvarligt hot av ett gigantiskt vattenkraftsprojekt med tillhörande dammar, åtta i Kina, nio i Laos och två i Kambodja. Kampen på plats förs av Tonle Sap Waterkeeper. Nya dammar som föreslås på Mekongfloden hotar världens största kommersiella sötvattenfiske och därmed den ekonomiska tryggheten för 60 miljoner människor som bor i ett område som sträcker sig in i Kina, Burma, Laos, Thailand, Kambodja och Vietnam. Ytterligare elva dammar finns som förslag längs Mekongfloden. De två första vattenkraftverken är för närvarande under uppbyggnad, och åtta planeras i anslutning till hundratals befintliga större dammar. Det finns också sju gigantiska vattenkraftverk som har byggts i Kina och ytterligare ett är på väg att byggas.

ASIEN - IRAK

Tigris är mer än 1 850 kilometer lång och har över 18 stora bifloder. Fem av dessa biflöden flyter genom

Zagrosbergen i Irakiska Kurdistan innan de slutligen mynnar i Tigris. Dussintals dammar har byggts på Tigris och dess bifloder av Iraks grannländer Syrien, Turkiet och Iran. Mosul-dammen på Tigris i Irak är klassad som en av världens farligaste, eftersom den byggts på mycket osäker grund och därmed löper stor risk för att rasa. Innan den nuvarande ekonomiska krisen i Irak bröt ut planerade och byggde Kurdistanens regionala regering flera nya dammar. Förra året genomförde Waterkeepers Irak en fallstudie av hur dessa dammar är konstruerade. Som ett direkt resultat av studierna har gruppen nyligen anslutit sig till en koalition av irakiska och internationella grupper i Save the Tigris-kampanjen. Huvudsyfte för koalitionen är att främja restaureringen av Mesopotamiska våtmarker i södra Irak och motverka byggande av flera skadliga dammprojekt. Några av dessa projekt är Ilisu Dam Tigris i Turkiet och Daryan-dammen på Sirwan-floden (ett biflöde till Tigris) i Iran.

EUROPA - SVERIGE

Dammar är en enorm börda för Sveriges vattendrag. Cirka 80 % av Sveriges floder påverkas av cirka 11 000 dammar. Enbart cirka 2 000 av dessa producerar energi och endast drygt 200 av dessa producerar en betydande mängd energi (mer än 10MW). Dessa dammar förstör vattendragens ekosystem vilket påverkar balansen i hela kedjan. Som ett resultat av den negativa påverkan har 80 av Sveriges lax- och havsöringsförande vattendrag reducerats till knappt 30.

NORDAMERIKA - KANADA

Samtidigt som vissa människor ser floden Grand Churchill som en oumbärlig resurs för dricksvatten, en plats för ursprungsbefolknings utövande av traditioner och en resurs för fisk och djurliv, ser Nalcor Energy det som ett av de mest attraktiva områdena för vattenkraft i Nordamerika. Nalcor började 2013 bygga på Muskrat Falls-projektet, med en budget på mer än 100 miljarder

Marc Yaggi, VD Water Keeper Alliance,
Peter Nichols, utvecklingschef och
Robert F. Kennedy, Jr., President Water
Keeper Alliance.

”Trots överväldigande bevis på att dammar bidrar till klimatförändringar, orsakar flytt av hela samhällen och förstör vattendrag, finns det ett stort antal dammar som föreslås byggas världen över.”

kronor och med ambitionen att ha slutfört arbetet 2019.

Grand Riverkeeper Labrador har uttryckt oro över de höjda halterna av metylkvicksilver, ett starkt miljögift som bland annat kunnat kopplas till ökade hjärtproblem och hämningar i den neurologiska utvecklingen hos barn. Nalcor medger att dammen skapar högre nivåer av metylkvicksilver, vilket gör den traditionella konsumtionen av fisk fångad i området hälsovadlig. Nordamerika - Förenta staterna Alabama

Coosa Riverkeeper kämpar för att förbättra vattenkvaliteten i Coosa-floden i Alabama. En flod där Alabama Power, ett dotterbolag till Southern Company, äger de sex stora kraftverksdammarna. På grund av dammarnas påverkan betraktades floden Coosa år 2010 som en av de 10 mest hotade floderna i hela landet. Den mänskliga påverkan i Coosa-floden i och med fördämningen har varit förödande stor. Exempelvis har 36 arter dokumenterats som utrotade från området.

Andra stora problem på grund av dammarna är låga vattenflöden, hindrande av fiskars vandring och mycket låg tillförsel av syre. De konstgjorda sjöar som bildats har visats sig vara mer eller mindre

idealiska för invasiva arter. Coosa Riverkeeper arbetar för att dokumentera dessa arters negativa effekt på miljön i syfte att lägga fram bevis i en pågående omprövningsprocess.

KALIFORNIEN

Yuba River Waterkeepers arbetar för att stoppa den föreslagna Centennial Dam i Sierra Nevada, Kalifornien. Projektet innehåller bland annat planer på byggande av en nästan 100 meter hög damm, som skulle översvämma de närmaste 9 kilometrarna av floden Bear River. Detta skulle ödelägga unika miljöer kopplade till infödda amerikaners territorium. Utöver det kommer livsmiljöer för en rad olika arter att spolieras på ungefär 2 200 hektar skogsklädda floddalar.

Mer än hälften av vattnet i floden Yuba är tänkt att avledas till Bear River. I motsats till dessa skadliga och föråldrade infrastrukturåtgärder med dammar uppmanar Yuba River Waterkeepers de lokala myndigheterna och övriga inblandade i projektet att använda mer innovativa och flexibla metoder för att möta framtida vattenbehov.

COLORADO

Poudre Waterkeepers i norra Colorado har kämpat i snart 15 år med att få stopp på det föreslagna Northern Integrated Supply Project. Projektet skulle dränera Cache la Poudre River och arbetet befinner sig fortfarande i tillståndsprövningsprocessen med staten Colorado och US Army Corps of Engineers involverade. Poudre Waterkeepers har föresla-

git alternativ till projektet som skulle stoppa den föreslagna dammen och skydda floden bättre samt bli billigare och snabbare att genomföra. Poudre Waterkeeper arbetar också med hotet från utökningen av Halligan Dam/Reservoir och Seaman Dam/Reservoir, båda projekten i norra delarna av Cache la Poudre River.

SYDAMERIKA - PERU

Marañónfloden är ett av källflödena till Amazonfloden. Den vindlar sig från Andernas glaciärsjöar på cirka 3 600 meters höjd, ner genom extremt isolerade och biologiskt mångfaceterade områden, tills den slutligen bildar Amazonas. År 2011 föreslog den peruanska regeringen, i samarbete med flera stora internationella företag, att 20 dammar skulle byggas i området. Om projektet skulle bli verklighet är det tänkt att den energi som produceras i första hand ska exporteras till grannländerna, eller driva några av världens största gruvverksamheter som finns i regionen. Hittills har ingen av dessa stora dammar byggts och det finns ett moratorium för alla dammar fram till 2021. Orsaken till detta moratorium är dels det lokala motståndet som finns, men också avslöjandet av företagskorruptionen och politisk lobbyning som bedrivits. Vår Marañón Waterkeepers är övertygad om att det här är en kamp som kan vinnas, och att Amazonas källflöden kommer att förbli fria.

FORTSATTA UTMANINGAR OCH PROBLEM MED DAMMAR

Trots överväldigande bevis på att dammar bidrar till klimatförändringar,

orsakar flytt av hela samhällen och förstör vattendrag, finns det ett stort antal dammar som föreslås byggas världen över. Patagonia, företaget som är känt för att använda sin affärsplattform för att inspirera till olika lösningar i syfte att motverka den globala miljökrisen, satsar på en kampanj som ska upplysa om ett projekt på Balkan där mer än 3 000 dammar föreslås byggas. Dessa dammar skulle innebära slutet för flera havsvandrande fiskarter och troligtvis leda till utrotning av de sista lodjuren på Balkan och samtidigt orsaka otaliga andra problem. På sin hemsida ställer företaget frågan: "På Balkan och även globalt, är det värt den energi som man vinner för att förstöra dessa sista vilda floder, med all den medföljande negativa inverkan på människor och vilda djur?"

PERSONLIGA TRAGEDIER

År 2016 fick tragiskt nog en av aktivisterna som jobbat för att stoppa ett projekt sätta livet till. Goldman-prisvinnande miljöaktiv-

isten Berta Cáceres mördades när hon deltog i en fredlig protest mot ett dammbygge. Cáceres försökte skydda Honduras Gualcarque River från ett stort utvecklingsprojekt – bland annat den föreslagna Agua Zarca dammen, som skulle ge en mycket negativ inverkan på det samhälle hon bodde i. Två år senare, i mars 2018, dömdes dammprojektets högste chef- en före detta underrättelseofficer i Honduras - för mordet.

Enligt uppgifter från Guardian och Global Witness dödades cirka 200 miljöaktivister år 2017, motsvarande siffror gällde också för år 2016. Rapporter menar att de flesta av dessa aktivister mördats på grund av deras motstånd mot gruvdrift, dammar, skogsavverkning eller vid skyddande av jordbruksintressen. Många av mördarna ställs aldrig inför rätta och flertalet av förövarna ska enligt uppgifter vara anställda av regeringar eller företag.

BITCOIN MINING

Bitcoin - den digitala valutan - har en sällan diskuterad mörk sida som

hotar våra möjligheter att framgångsrikt arbeta mot byggandet av nya och rivande av äldre dammar. Medan de flesta medborgarna är vana vid traditionell gruvdrift presenterar bitcoin sin egen form av gruvdrift. De använder massiva mängder energi i form av datorkraft för att skapa så kallade "blockchains" vilka genererar och skyddar bitcoin-valutans integritet. Nyhetsredaktioner rapporterar att företag som använder stora mängder processorkraft för att skapa blockchains allt mer söker efter den billigaste energin till sina processer. I vissa fall kan det betyda återupplivade av vilande dammprojekt eller skapande av större efterfrågan på nya dammar som de i Tibet på Yangtze-floden.

GEOPOLITISKA KONFLIKTER

Eftersom vattenbrist utgör ett växande hot mot städer och länder runt om i världen, ökar risken för konflikter relaterade till delade vattenresurser. Byggandet av dammar ses som en av orsakerna till att förvärra problem relaterade till delade vatten-

Bild till vänster: Waterkeepers Kalak, Irak

Bild till höger: Riverkeepers från Waterkeeper Alliance, Karnali River Waterkeeper, Columbia Riverkeeper och Waccamaw Riverkeeper testar vattenkvaliteten i Nepal.

”Ny teknik och förvaltningspraxis ökar dramatiskt vattenbevarandet och mildrar brister i hantering och avfallsprocesser. Regeringarna lyssnar på medborgares krav och stoppar dammprojekt.”

drag, vilket i sin tur ökar spänningar mellan nationer och kan till och med leda till krig. Det finns en avsevärt ökad risk att så kan bli fallet i Nilen, där byggandet av den etiopiska Grand Renaissance-dammen absolut ökar spänningarna mellan Etiopien, Sudan, och andra länder som har Nilen som sin huvudsakliga vattenkälla. Många är rädda för att det inte kommer att gå att nå en överenskommelse mellan Etiopien och Egypten om hur dammen ska användas, vilket i värsta fall kan leda till världens första krig om tillgången till vatten.

Dammkonstruktioner i Turkiet på Eufrat och Tigris har orsakat stora problem för länderna nedströms, vilka redan sen tidigare har problem med vattenförsörjningen. Turkiet fortsätter att utveckla dammkonstruktioner, trots fortsatta spänningar och en historia av allvarliga konflikter med Irak och Syrien. Indien och Pakistan har också varit engagerade i en lång konflikt över vattenkraftsdammar på Indusfloden.

FRAMTIDSHOPP

Det finns emellertid ett antal faktorer som pekar på en bättre framtid. Verkligen «klimatvänliga»

energikällor blir allt effektivare både vad gäller kostnader och resultat. Ny teknik och förvaltningspraxis ökar dramatiskt vattenbevarandet och mildrar brister i hantering och avfallsprocesser. Regeringarna lyssnar på medborgares krav och stoppar dammprojekt. Till exempel, som framkom tidigare i texten, ledde medborgarnas aktiviteter att Peru införde ett moratorium kring byggande av dammar.

År 2016 övergav det multinationella bolaget Endessa i Chile sina planer på att bygga en damm i Futaleufu-floden i Patagonien. Ett nätverk bestående av samhällen och aktivister, inklusive Futaleufu Riverkeepers och Waterkeeper Alliance, har under flera år aktivt arbetat med att stoppa detta bygge. Rapporter från Brasilien i januari 2017 gör gällande att regeringen, som gjort sig känd för sin slapphet kring miljöansvar, nu är redo att «dra sig tillbaka från ett nytt gigantiskt dammprojekt» på grund av «miljöhänsyn, känsla för ursprungsbefolkningen och allmän oro hos befolkningen».

Möjligen kan det mest kraftfulla och hoppningivande vara det ökande antalet medborgare som på olika sätt organiserar sig för att tillsammans kämpa mot nya dammar och andra hinder i vattendragen.

Sommaren 2017 hade jag nöjet att spendera tid i Sverige tillsammans med Thomas Johansson, Östersjölaxälvar i Samverkan och Christer Borg, Älvräddarnas Samorganisation. Under min vistelse fick

jag se och diskutera dammarnas påverkan på Sveriges vattendrag. Sverige har målsättningen att tillhandahålla all sin elproduktion från fossilfria källor. Vattenkraftdammar som genererar cirka 45 % av landets energi (resten är kärnkraft, sol och vind) har förstört många av landets älvar och åar, liksom två av de fiskar som vi som kommer utifrån ser som de mest svenska - lax och havsöring, och skadorna beror på att vattenkraft inte är en ”grön” energiform. Våra svenska ”keepers” är engagerade i att riva dammar i Sverige.

Under min vistelse i Sverige och faktiskt samtidigt som vi njöt av en stunds flugfiske, nåddes vi av meddelandet från länsstyrelsen i Kalmar att de fått allt klart för att börja ta bort den gamla kvarndammen vid Fliseryd i Emån, en av Sveriges 16 lax och havsöringsförande älvar. Emån är känd för sitt världsrekord för havsöring fångad på fluga. Kampen för att påbörja rivningen har förts av lokalbefolkningen tillsammans med representanter från olika miljöorganisationer sedan 2010. När dammen är borta räknar man med att kunna återställa cirka en tredjedel av habitatet i Emån.

DESSA BERÄTTELSE om människor som motsätter sig dammar eller skapar opinion för avveckling av dammar kommer att fortsätta öka i antal, allt eftersom allmänheten blir alltmer medveten om sanningen bakom det som marknadsförs som «ren energi». Och en dag kommer våra floder att vara befriade igen.

Ångermanälvens *historia och framtid*

ÅNGERMANÄLVEN har varit av stor betydelse för människornas försörjning i årtusenden. Det framgår tydligt när man tittar närmare på de cirka 2 300 hållristningar som tros ha lämnats av de som bebodde trakten kring Nämforsen i Näsåker för 6 500 år. Vid den tiden mynnade Nämforsen ut till en havsvik vilken var segelbar ända från Bottenhavet.

Ångermanälven med biflöden har utgjort lek- och uppväxtområden för bland annat lax, öring, sik, harr och nätting (flodnejonöga). Varje år har dessa fiskar, i tusental, vandrat många mil upp i vattensystemen. I byarna längst dessa vattendrag har laxfisket därför uråldrig hävd.

Ångermanälven och Faxälven har betraktats som två av Sveriges laxrikaste älvar. Att detta var känt för Sveriges Konung Gustav Vasa framgår i boken med titeln "Fisken och Sågkvarnar i norrländska vatten".

LAXFISKETS OMFATTNING

Om detta har det skrivits i ett nytryck av "Norrlands ekonomiska historia" och i vilken det går att läsa "den redogörelse, som år 1552 ingavs till Gustav Vasa av Gabriel Christersson Oxenstierna, Ture Pederson Bielke och Mats Pederson över en av dem på kungligt uppdrag förrättad rannsaking rörande fisket i de norrländska kustlandskapens vattendrag, utom Väster- och Norrbottens." Där framgår att den skattläggning som gällde laxfisket var bl.a. i byar som Håleforssen, Kilforssen, (Holaforsen och Kilforsen belägna uppströms Nämforsen i Näsåker). Laxen tog sig alltså, även under 1500-talet, förbi det svåra hinder som Nämforsen utgjorde. Att lax och havsöringen vandrat upp till Laxbäcken i Vilhelmina finns dokumenterat, bl.a. av Länsstyrelsen i Västerbotten. Den fiskestatistik, som 1552 insamlades, finns kvar för Ångermanälven. Ungefär 300 år senare, närmare bestämt 1865,

Till vänster: Närseforsen
Till höger: Notfiske av lax i Ångermanälven.
Foto: Holger Ståårns

är nästa år, då ett någorlunda fullständig underlag över laxfisket i denna älv samlades in. Det sista året laxfiske kunde bedrivas i Ångermanälven, ostört av det moderna kraftverksbyggandet, var 1945. Nämforsen och Forsmo kraftverk påbörjades under 1940 och stod klara 1948. Förändringarna under de sista 400 åren är som framgår av statistiken ej stora. Den enda större förändringen som inträtt är bortfallet av stakagårdarna mellan Nyland och Hemsön under slutet av 1800- och början av 1900-talet.

Slutanvändandet av stakagårdarna berodde troligtvis på föroreningar i vattnet vilken fastnade i redskapen och gjorde dessa svårhanterliga eller helt obrukbara. (En stakagård är ett fast fångstsystem där nät som når ner till botten hängs upp på pålar, stakar).

Skattdagningen var för anskaffning av fisk till kronans behov. Laxfisket beläget inom Ed och Långsele socknar, (Långsele beläget vid Faxälven) tillmättes stor betydelse, utifrån vad som framgår i flera stycken av den dokumentation som finns i boken.

MINNESBILDER AV FISKETS BETYDELSE

För egen del har jag kommit i kontakt med Ångermanälven och dess fiske, redan från tidigt 1940-

STATISTIK OCH HISTORIA

Ångermanälven utgör huvudfåran i ett stort vattensystem som består av biflöden, Vojmån-Faxälven-Fjällsjöälven-Vängelälven (Vängelälven bildar något så ovanligt som Bifurkation mellan Faxälven och Fjällsjöälven). Ångermanälven och biflödenas sammanlagda sträcka utgör tillsammans totalt 117 mil. Dessutom tillkommer 161 biflöden med tillrinning till ovan uppräknade älvar. Vattensystemet flöde kommer från Västerbotten, Jämtland och Ångermanland, samt en liten del från Norge. Det sammanlagda flödet från Ångermanälvens utlopp till Bottenhavet är 485-500 sek/kubik.

tal. Som sjuårig fiskeintresserad pojke såg jag till att så ofta som möjligt följda med min far Erik Norström på hans fiskefärder längs efter Ångermanälven.

Det var inte bara lax och öring som fiskades. Harren var en fisk som min pappa gärna fångade och som fanns i stora mängder. Det var ingen ovanlighet, när fisket fungerade som bäst och fisken var i taget, att det fångades harr på närmare två kilo.

På den tiden, i mitten på 1940-talet, var fisket inget man bedrev för nöjes skull. Att som idag varsamt kroka loss fisken för att släppa tillbaka den förekom aldrig eller i varje fall mycket sällan.

Fisket för husbehovet var väldigt högt värderat. Den stora mängden harr vittnade om att beståndet tålde beskattning, mycket tack vare att fångsterna sällan sträckte sig till mer än att få mat på bordet. Min pappa fiskade gärna med utterbräda, och vid väldigt gynnsamma förhållanden kunde ett 40-50-tal harrar fångas, under eftermiddags och kvällsfiske. Ett fiske som gav goda fångster var maskmete efter harr tidigt på våren, så tidigt att det ofta fanns lite kvar av landkallen, (is efter stränderna). Då var harren mycket huggvillig och ofta av det större formatet.

SKOLPOJKARNAS FISKAFÅNGEN

Ett annat fiske som praktiserades av bygdens skolpojkar var på hösten när man gick till skolan. I en bäck med tillrinning till Ångermanälven

EN JÄMFÖRELSE MELLAN TRE ÅRTAL

	Redskapstyp	Laxfångst	Laxtillgång
1552	11 forsbyggnader 1 hävfiske 20 notfisker 8 nätfisker	ca 25 ton	Medelmåttigt laxår
1865	10 forsbyggnader 1 hävfiske 30 notfisker, 34 stakagårdar	ca 50 ton	Gott laxår
1945	7 forsbyggnader 2 snarfisker 25 notfisker 3 nät och 3 storryssjor	ca 60 ton	Mycket gott laxår

Statistiken hämtad från boken *Västernorrland Ett sekel*

vid Sands by, Öjmannabäcken, gick havsöring upp för att leka. Till denna bäck, trots sitt sparsamma vattenflöde, skulle öringen upp i stora mängder. Pojkarna, bedrev ett litet annorlunda fiske. Vissa delar av bäcken var så grunda att öringen tvingades simma med halva kroppen ovanför vattnet. Någon ställde sig vid ett sådant grunt ställe, medans andra gick mot grundet från varje håll och skrämde öringarna som blev ett lätt byte.

Det hände flera gånger att barnen kom till skolan med en eller flera fiskar, romstinna eller med mjölken rinnande. En typ av fiske som man inte idag skulle acceptera, men som ingen brydde sig om på den tiden.

ETT MINNE FRÅN EN STOR LAXFÅNGST

1945 den 9 juli skulle min pappa och jag titta på när det drogs not vid Sands

Till vänster: Laxfiske i Faxälven, Sollefteå.
Till höger: Åkvisslan, Fjällsjöälven.

”Den dokumenterat största laxen som fångats i Faxälven vägde 46 kg och mätte imponerande 140 cm.”

tvekan hänföras till ett av det fångstrikaste fisket inom området från Sollefteå och upp till Nämforsen. Forsmoforsen började c:a 400 meter nedanför dammen där Forsmo kraftverksdammen senare byggdes. Forsen var så mäktig att fisken vid sin vandring tvingas hålla sig efter stränderna för att klara uppgången. Därav blev de strandnära platserna för fisket mest attraktiva och fångstgivande.

Ett sätt att fånga laxen var med så kallade ”laxtinor”. Burar av rundvirke och med en ingång likt den i en mjärde. Tinan sänktes ner i vattnet mellan timrade kistor fyllda med sten. Vattnet mellan de timrade kistorna skapade ett lockvatten, och eftersom få möjligheter fanns förbi den kraftiga forsen så var det naturligt att laxen lockades att ta den väg som gjorde att fisken hamnade i tinan. Varje kväll hissades tinorna upp och länsades på fisk.

STENKÄLLARE FULLPROPPAD MED LAX OCH ÖRING

För detta fiske med sina stora fångstmängder med fisk fanns en stor stenkällare av väld betong vari laxarna och öringarna förvarades. Många gånger såg jag in i denna källare vars granrisförsedda golv helt täcktes av fisk. Fisken såldes i stora mängder till fiskuppköpare i Sollefteå. På mornarna kördes fisken med häst och vagn upp till landsvägen för vidare transport med buss in till staden. Förutom det organiserade byalagsfisket förekom nätfiske av enskilda i stor omfattning.

SNARFISKE EFTER LAX

En annan fångstmetod som krävde ett något annorlunda kunnande, var snarning av lax. Det var ett fiske som gav stora fångster för den som kunde

notvarp. Noten roddes ut och intagen till en del börjar lax, säkert en 6-7 stycken ”vavla”, vältra sig över notens flytteln. Flera kraftuttryck och svordomar hörde samt kommentaren att man fått en surstock i noten (flottningstimmerstock som flyter dåligt). Men det skulle snart konstateras att det var något annat i notens yttersta del. Helt indragen visade det sig att noten innehöll 32 laxar, varav den största laxen vägde 32 kg. Detta skedde en måndagskväll, då det hade varit fritt från laxfisket under helgdagsdygnen, vilket kanske förklarar den stora anhopningen av lax. Händelsen beskrevs som ett oslagbart rekord i tidningen Nya Norrland dagen efter.

MINNEN OM LAXENS BETYDELSE FÖR EKONOMIN

Ett notfiske i Björkäng mitt emot Faxälvens utlopp i Ångermanälven har dokumenterats beträffande fångster och försäljningsvärdet för lax från åren 1918-1922. Året 1918

noteras att det fångades 74 laxar under 33 fiskedygn, med en medelvikt av 12.2 kg. Under en kort tid av sommaren var kilopriset uppe i 10 kr/kg, men medelpriset landade denna säsong på 7,20kr/kg. Som jämförelse låg en dagslön för många förvärvsarbetare på c:a 3kr/dag. Att större laxar än 32 kg fanns kan jag själv, med bestämdhet påstå. Som 14 åring gjorde jag sällskap med Jonas Jonsson, min jakt och fiskekompis, för att ta upp hans nät. Det var sent på hösten och i ett av näten hade en utlekt hanlax fastnat. Väl uppe på land konstaterades att denna lax vägde 32 kg men hade säkert vägt 35-36 kg någon månad tidigare när den tog sig upp i älven för att leka. Den dokumenterat största laxen som fångats i Faxälven vägde 46 kg och mätte imponerande 140 cm.

LAX OCH ÖRINGENS VANDRING FÖRBI FORSMOFORSEN

Ett annat laxfiske i Ed bedrevs i Forsmoforsen. Det fisket kunde utan

och hade styrkan.

En bok skriven av Lennart Nyåker, med titeln "Fiskehistorier från Nämforsen", innehåller berättelser från tiden omkring 1940-talet. Där beskriver författaren händelser där han tillsammans med sin far och farfar snarat lax i Nämforsen. Denna typ av laxfiske bedrevs också i stor omfattning vid forsarna i Ed.

Östen Sjödin, boende strax nedströms Nämforsen, har berättat om fiske med hans morfar, Gustav Thor, som ofta snarade lax strax nedströms Nämforsen. En gång i slutet av 1930-talet, lyckades Gustav under c:a två timmars snarfiske, fånga 24 laxar, varav några mellan 10-20 kilo.

KRAFTVERK VID INTRESSANT FISKE

I en bok som handlar om Ångermanlands bygd och folk presenterar Vattenfall Forsmo kraftverk som byggdes 1944-1948. Kraftverket byggdes vid, enligt Vattenfalls beskrivning, mycket intressant fiske. Med ett åläggande av kungl.vattendomstolen, ska bolaget årligen släppa 2 000 laxar över dammen, samt transportera 500 laxar de 10 mil uppströms kraftverket, till Hållaström. Detta för att kompensera det fiskebortfall som skapades av kraftverksbyggandet.

NEJ, INTE LAX IGEN!

Lax var något som man på grund av den rikliga tillgången tidvis lätt kunde äta sig less på. Den gravade laxen var ett sätt att behålla laxen ätbar längre än exempelvis den stekta eller kokta. Detta var bra för de som arbetade borta från hemmet, eller var ute i andra ärenden i flera dagar. Det finns avtal bevarade än idag där anställda, drängar och pigor, hos de bönder som ägde rätten till laxfiske, friskrevs från att behöva äta lax mer än ett visst antal dagar i veckan.

NEJONÖGA/NÄTTINGEN, EN ANNORLUNDA MEN GOD FISKART

Nejonöga eller Nätting som den kallade av ortsbefolkningen var för många en ren delikatess. Kall inkokt Nätting med mandelpotatis ansågs av många som ett av det godaste man kunde äta i fiskväg. Nättingen förekom i väldigt stora mängder. Den fångades i nättingkaggar, som till formen såg ut som en smörkärna utan handtag. I ena änden en inåtvänd strut av plåt med ett runt hål i botten av struten och i den andra änden en botten av trä och ett hål ca 5x5 cm som stängdes igen med en trätapp. Struten fungerade på samma sätt som ingången till en mörtstuga eller liknande.

Kaggen lades i strandkanten vid

strömmande vatten där nättingen vandrade fram. En litet damm av stenar lades ut och mitt i fördämningen lades kaggen ner med struten och ingångshålet vänt nerströms. Stendämnet tätades med mossor mellan stenarna och mellan stenarna och kaggen. Detta för att nättingen skulle välja att gå in i struten och genom ingångshålet. Fisket efter nätting bedrevs intensivt och med ofta stora fångster. Fisket längs Ångermanälven var ganska utbrett på de platser där strömmarna gjorde det möjligt. Den sträcka som jag själv var med om att fiska nätting var efter sträckan c:a 1,5 km från Forsmoforsen och nedströms.

Det är verkligen tragiskt att konstatera att nättingen som före kraftverksdammarnas tillkomst förekom i stora mängder, idag har helt försvunnit. Nejonöga/nättingen räknas även den som utrotningshotad art liksom ålen.

OM ÅLFÖREKOMSTEN FÖRR OCH NU

Många av dagens fiskare tycks tro att ålen tidigare inte var vanlig i våra sjöar och vattendrag. Detta är helt fel. Det fiskades ål i Källoppstjärnarna, Östra och Västra Jordbäckssjöarna, alltså i de flesta sjöarna med tillrinning till Ångermanälven. Även i någon av Krukesjöarna vilket var en ganska

naturlig sak eftersom Jordbäcks- och Krukesjöarna stod i förbindelse med varandra. I bäcken mellan Västra Jordbäcksjön och Krukesjön har det funnits ett ålhus tidigare, vilket tyder på att det funnits gott om ål i sjöarna i Eds socken. Till dessa vatten kom ålen även via Björkån eftersom de uppräknade sjöar och bäckar har sin förbindelse just med Björkån, som i sin tur mynnar i älven några kilometer nedströms Sollefteå kraftverk.

SIKFISKE FRÅN FÖRR

Sik förekom under hösten i stora mängder i Ångermanälven. När perioden var slut för laxfisket övergick man till att fiska med smånot, en finmaskigare not än laxnoten. Smånot drog man under hösten fram till det började frysa efter stränderna. Sikstimmen var så stora att det ofta i ett enda notvarp kunde det bli fångster upp till ett hundratal fiskar.

Tillgången på sik i älven är i dag så dålig att Forsmo Fiskodling har börjat kläcka fram sik i större mängd, för att utsättas i Ångermanälven.

SLUTORD

Denna beskrivning av fisket från förr, bygger på äldre dokumentation, berättelser och mina egna upplevelser, med början från mitten av 1940-talet och till nutid.

Vattenkraftens tillkomst ser jag som Sveriges andra stora Baggböleriprocess. Uppköparna av älvens flesta fallrätter, områdenas fiskrätter samt ersättning för tvätt- och båtplatser m.m. ansågs för många vara en god affär. I dag ryms dessa ersättningskostnader inom varje kraftverks intäkter under ett produktionsdygn. Ingen på säljarsidan i motsats till köparsidan, förstod hur dålig affären skulle bli för de som sålde.

Inte bara säljarna var förlorare, även miljön och den biologiska mångfalden som under alla år lidit enorm skada. Att EU:s Vattendirektiv samt den Svenska Vattenverksamhetutredningen har pekat ut en ny färdriktning om hur vi skall handskas med våra vatten verkar inte oroa

Vattenkraftsverksägarna som bedriver sin verksamhet utifrån vattendomar som bygger på en miljölag från 1918. Det är ett problem som vi måste lösa via den politiska vägen genom en ny vattenlag och genom att miljöbalken fullt ut tillämpas även på gamla vattendomar.

Någonting annat, klart anmärkningsvärt, är att i och med att Vattenverksamhetsutövarna löste in fiskrätterna i de delar som direkt berörde deras byggnationer så verkade man anse att problemen var ur värden. Att huvudfårorna totalt förlorade största delen av sitt fiske

var ju inte allt. Alla dom 161 biflödena i hela vattensystemet där många förlorade sin uppvandring av havsöringen till sina lekplatser, en fiskart som var viktig för boende i biflödenas närhet, har i stort sett aldrig uppmärksamats, inte heller skadereglerats.

Vattenkraftens fastighetsbeskattning till staten utgör 5,4 miljarder/år. Till detta kommer bolags- och energiskatterna. Staten fördelar tillbaka 110 miljoner i bygdemedel, vilket inte på långa vägar kompenserar ens det uteblivna älv fisket.

Visa vem du är!

Engagerad, Generös & Visionär

Michelle Staaf

Gunnar Westrin

Therese Lundin

Nu har du möjligheten att ge ditt stöd, utöver medlemskap, och därmed även pryda dig med Älvräddarnas specialframtagna pins.

Pinsen finns i begränsad upplaga och valörerna Brons, Silver och Guld

Du får dessa unika pins för

Brons 500kr/år (42kr/mån autogiro)

Silver 1 000kr/år (83kr/mån autogiro)

Guld 2 000kr/år (167kr/mån autogiro)

Inom kort kommer du att kunna beställa ditt pins via Älvräddarnas Webshop. Fram till dess är du välkommen att kontakta Jari Toivanen med din beställning via jari.toivanen@alvraddarna.se eller 070-305 22 58

En pins från Älvräddarna gör skillnad i arbetet för levande vatten

TACK

för ert värdefulla stöd och engagemang
i vår kamp för bevarande av våra
strömmande vattendrag!

**DOG
GER**

**FISKE
JOURNALEN**

Fiske
FEDER

+FishEco

**allt om
FLUGFISKE**

sameo
sweden

**FARLIN
MEDIA**

Mälardalens
Canebyggare

**magasin
mitt fiske**

EDRINGTON

Edgeflyfishing.com

iFiske
Endå en Fiskeort!

GUIDELINE
It's all about the experience

SVENSKA FLUGOR.SE

Flugfiske i Norden

fishline.se
SPORTFISKE & OUTDOOR

Scandinavian
Split Cane

Ängelholms Sport &
Fiskevårdsförening

SM I GÄDDA
CATCH WITH CARE SPORTFISH MASTERS 2017

EL-GE
Sportfiske & äventyr

STORSJÖ
Fjällturism AB

flugbindning.com

STOCKHOLMSFOG

KRADDSELE
Samfällighetsförening

Bollnäs FVF

M.I. Måleri AB
MICHAEL LARSSON

**FISHING
GUIDE**
IN SWEDEN

GRÄDDO
ELINSTALLATIONER AB

FISKECENTRUM
WWW.SAXNASFISHING.SE

**Ljusdals
FVOF**

FISKEVÅRDSTJÄNST
PETER HALLGREN AB

**PATRIK DAUGAARD AB
DANO FLY**

JohnJohns

BÖJDASPÖN.SE

MIXFISHING

HUMMINBIRD
SIMPLY. CLEARLY. BETTER.

**Nymans
Fiske & Fritid**

Gunnar Westrin • Nordic Footprints • Minimark & Trädgård AB • Familjen Thyni - Källgården • Writtech AB
Hultins Sportfiske • Älvdalens Fiskecenter • DMD-Consulting Sweden • Härkan & Lågan Jakt och Fiske
Ljustorpsåns FVO • Nedre Nätraälvens FVOF • Sandhamnsguiderna AB • Sunnedamms Sportfiske • Tweed Fishing
Skärgårdsguiderna i Sverige AB • Sportfiskebutiken Tajtlajn AB • Skanfun AB • Laponicus fiske och fritid
Ekbergs Fiske • MÅ Fiske & Fritid AB • Mälardalens Sportfiske • Packkraft Sverige
Packalätt Skandinavien • Studio Henrik Bonnevier • KonfAktiv • Rossöns FVOF • Jan Lahenkorva
Fiskeshopen Mörrum AB • Magnus Ström Fotograf • Måndagsgruppen • Lidmans Svartån
Ätrans Sportfiskeförening Falkenberg • Vikens Flyfisher • Icehotel AB • Möbelsnickare Christofer Eliasson

Stötta Älvräddarna du också!

www.alvraddarna.se

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med nya adressen på baksidan

B-post

**Bli medlem
du också!**

ÄLVRÄDDARNA

